

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

obec
H Á J

November 2014

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

OBSAH:

ÚVOD

ANALYTICKO-STRATEGICKÁ ČASŤ

I. AUDIT ÚZEMIA

1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

- 1.1. Základné informácie (tabuľka)
- 1.2. História obce
- 1.3. Širšie územné vzťahy
- 1.4. Stav územnoplánovacej a programovej dokumentácie

2. PRÍRODNÉ ZDROJE A PODMIENKY

2.1. Prírodné charakteristiky

- geomorfológia, klimatické podmienky, hydrologické pomery, pôdna charakteristika, fauna a flóra, krajinná štruktúra

2.2. Ochrana prírody

- chránené územia, NATURA 2000, ÚSES

2.3. Životné prostredie

- ovzdušie, voda, odpady, seizmicita, radónové riziká, environmentálna regionalizácia

3. ĽUDSKÉ ZDROJE

3.1. Demografická situácia obce

- stav a vývoj obyvateľstva, pohyb obyvateľstva, veková štruktúra obyvateľstva

3.2. Vzdelávanie, vzdelanosť obyvateľstva

3.3. Vierovyznanie a národnostné zloženie

4. KULTÚRNE A SPOLOČENSKÉ ZDROJE

4.1. Pamiatky a tradície

- tradície, kultúrne a historické pamiatky, osobnosti, rodáci,

4.2. Spoločenský život

- kluby, spolky, združenia, spoločenské aktivity a akcie

5. MATERIÁLNE A FINANČNÉ ZDROJE

5.1. Bývanie a bytový fond

5.2. Základná a technická infraštruktúra

- doprava, voda a odpady, komunikačné a informačné siete, elektrina, plyn,

5.3. Občianska infraštruktúra a vybavenosť, sociálna infraštruktúra

- občianska vybavenosť a služby, sociálne a zdravotné služby, školstvo a vzdelávanie, kultúra a osвета, zariadenia pre rekreáciu, šport a oddych, administratíva a verejná správa

6. EKONOMICKÉ VYUŽÍVANIE ZDROJOV

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

6.1. Podnikateľské sféra

- primárny sektor, sekundárny sektor, terciálny sektor, kvartérny sektor, organizačná štruktúra hospodárstva

6.2. Trh práce

- zamestnanosť, nezamestnanosť

II. ANALÝZA SITUÁCIE V OBCI

7. SWOT ANALÝZA

8. PROBLÉMOVÁ ANALÝZA

8.1. Audit problémov - najdôležitejšie problémy, kľúčové problémy – matrica problémov

9. ANALÝZA VÄZIEB NA STRATEGICKÉ DOKUMENTY VÚC

9.1. PHSR VÚC

9.2. ÚPN VÚC

10. ANALÝZA POTENCIÁLU ÚZEMIA

10.1. Rozvojový potenciál územia, disparity rozvoja

III. STRATÉGIA ROZVOJA OBCE

11. VÍZA A CIELE ROZVOJA OBCE

11.1. Vízia

11.2. Ciele stratégie rozvoja

- (*prioritné oblasti*,) strategický (globálny) cieľ, všeobecné (strategické) ciele, špecifické ciele

12. FINANČNÝ RÁMEC

12.1. Zdroje financovania stratégie

MONITORING

ČASOVÝ HARMONOGRAM

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

ÚVOD:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hája (PHSR) na roky 2014-2020 nadväzuje na predchádzajúci strategický dokument obce. Ide o kontinuálne prepojenie aktivít za účelom dosiahnutia spoločných cieľov v prospech zvýšenia kvality života obyvateľov obce Hája a vytvárania podmienok pre jej nových obyvateľov.

V rámci predchádzajúceho obdobia 2007-2014 sa obci podarilo naplňovať stanovené ciele a postupovať v súlade s PHSR a záujmami obyvateľov.

Možno konštatovať, že vďaka aktívnemu prístupu obce bolo dosiahnutých množstvo pozitívnych vecí.

Na základe už schválených postupov a v súlade s napĺňaním stratégie obce Hája je potrebné pokračovať predovšetkým v rozpracovaných aktivitách.

Navrhovaný Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, pokračuje v napĺňaní a určovaní cieľov a priorít rozvoja na zlepšenie kvality života obyvateľov pri zachovaní ekologickej stability územia.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, ktorý sa Vám práve dostal do rúk vznikol z iniciatívy vedenia obce a poslancov obecného zastupiteľstva s príspevom aktívnych občanov za odbornej spolupráce Regionálnej rozvojovej agentúry TURIEC v Martine.

Dokument vytyčuje stratégiu, určuje ciele a predkladá plány na dosiahnutie želaného rozvoja obce. Tento dokument nie je dogmou, ale sprievodcom pre budúce obecné zastupiteľstvá, ale aj pre podnikateľské subjekty pre ďalšie investičné a rozvojové zámery v obci a pre jej kultúrny a sociálny rozvoj v najbližších 8-10 rokoch. Určuje podmienky a možnosti ako skĺbiť dané prírodné, historické a kultúrne podmienky so súčasnými a budúcimi modernými požiadavkami kvality života občanov Hája

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

ANALYTICKO-STRATEGICKÁ ČASŤ

I. AUDIT ÚZEMIA

1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

1.1. Základné informácie

Kategorizácia

Územné členenie: Okres Turčianske Teplice, Žilinský kraj, Slovensko

Typ celku (obce): Obec

Región: Turiec

Obvod: Žilina

Symboly

Štatutárny zástupca

Meno: Jarmila Ižipová

Funkcia: starostka

Adresa

Obecný úrad Háj

Ulica a číslo: Háj č. 176

PSČ: 039 01

Pošta: Turčianske Teplice

Kontaktné informácie

Telefón: 043/492 2685

E-mail: obecnyurad01@stonline.sk

WEB: www.obechaj.sk

Faktografické údaje

Kód obce: 512265

IČO: 00316661

Počet obyvateľov: 456 (k 31.12.2013)

Rozloha: 933 ha – 9,33 km²

Hustota: 48,87 obyv./km²

Nadmorská výška: 508 m.n.m.

Súradnice: 48°51'49"S 18°53'11"V

Potoky: Háj

Prvá písomná zmienka: v roku 1 264

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Úradné hodiny

pondelok 07:30 – 12:00 12:30 – 15:30

utorok 07:30 – 12:00 12:30 – 15:30

streda 07:30 – 12:00 12:30 – 15:30

štvrtok 07:30 – 12:00 12:30 – 16:00

piatok 07:30 – 12:00 12:30 – 14:30

Spádovosť obce:

Sídlo matričného úradu	Turčianske Teplice
Sídlo pracoviska daňového úradu	Turčianske Teplice
Sídlo Obvodného oddelenia policajného zboru	Turčianske Teplice
Sídlo Okresného súdu	Martin
Sídlo Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru	Martin
Sídlo pracoviska okresného úradu	Turčianske Teplice
Sídlo Územnej vojenskej správy	Žilina
Sídlo územného Úradu práce, soc. vecí, rodiny	Martin
Sídlo Obvodného úradu životného prostredia	Turčianske Teplice

Školy:

Základná škola	Nie
Materská škola	Áno

Dopravné spojenie :

Autobusová zastávka	Áno
Vlaková zastávka	Nie

Obecná infraštruktúra:

Verejný vodovod	Áno
Verejná kanalizácia	Áno
Kanalizačná sieť pripojená na ČOV	Áno
Rozvodná sieť plynu	Áno
Káblová televízia	Nie

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Vybrané služby:

Predajňa potravinárskeho tovaru	Áno
Pohostinské odbytové stredisko	Áno
Predajňa nepotravinárskeho tovaru	Nie
Predajňa pohonných látok	Áno
Zariadenie pre údržbu a opravu motorových vozidiel	Áno
Predajňa súčastok a príslušenstva pre motorové vozidlá	Áno
Hotel (motel, botel)	Nie
Penzión *** až *	Áno
Turistická ubytovňa **, *	Nie
Chatová osada *** až *	Nie
Kemping **** až *	Nie
Ostatné hromadné ubytovacie zariadenia	Nie
Komerčná poisťovňa	Nie
Komerčná banka	Nie
Bankomat	Nie
Pošta	Nie

Zdravotníctvo- vybrané ukazovatele:

Lekárne a výdajne liekov	Nie
Samostatné ambulancie praktického lekára pre dospelých	Nie
Samostatné ambulancie praktického lekára pre deti a dorast	Nie
Samostatné ambulancie praktického lekára stomatóloga	Nie
Samostatné ambulancie praktického lekára gynekológa	Nie

Životné prostredie- vybrané ukazovatele:

Skládka komunálneho odpadu	Nie
Komunálny odpad	Áno
Využívaný komunálny odpad	Áno
Zneškodňovaný komunálny odpad	Áno

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

1.2. História obce

Z doterajších poznatkov o osídlení Turčianskej kotliny môžeme usudzovať, že bola osídlená už v neskorej dobe kamennej – eneolite (2400 – 1950 pred Kristom). Územie Turca obýval ľud tzv. kanelovanej keramiky, ktorý si budoval svoje sídliská na vyvýšených terasách Malej a Veľkej Fatry. Ľud tejto kultúry sa už zaoberal poľnohospodárstvom, chovom dobytká, ale aj lovom zveri, o čom svedčia nálezy v jaskyni Mažarná a osídlenie malých jaskýň v Gaderskej doline.

V Turci je výraznejšie zastúpená doba bronzová (1300 – 700 pred Kristom), keď tento región obýval ľud lužickej kultúry, ktorý svojich mŕtvych spaľoval a pochovával na rozsiahlych popolnicových poliach. V Háji na Tlstej hore bolo v mladšej i neskorej dobe bronzovej pohrebisko, na ktorom bolo odkrytých 86 žiarových hrobov. V blízkej Hornej Štubne bol objavený poklad pilinskej kultúry z mladšej doby bronzovej.

Územie Turca sa stalo domovom ľudu lužickej kultúry, ktorý tu sídlil i v dobe železnej, laténskej a rímskej (od roku 700 pred Kristom, do 2. storočia po Kristovi). Halštatská keramika z pohrebiska na Tlstej hore v Háji svedčí o tom, že tunajšie sídlisko z doby bronzovej dožívalo ešte aj v dobe

halštatskej. I v dobe laténskej alebo rímskej bol priestor na Tlstej hore osídlený. Z tohto obdobia poznáme významné remeselnícke stredisko na opevnenom Hrádku pri Rakši.

Príchod Slovanov na naše územie bol významným medzníkom v dejinách Slovenska. Podľa výsledkov archeologického výskumu bola Turčianska kotlina vo veľkomoravskom období najosídlenejšou zo všetkých vysokopoložených kotlin Slovenska, čo nám dokazuje veľký počet kniežacích mohýl z 9. storočia (Blatnica, Malý Čepčín).

V listinnom materiáli sa južne od Rakše a Nedožora nachádzala stará osada Háji. V rokoch 1256 a 1264 panovník Belo IV. vydal z nej 40 jutár zeme pre svätomichalskú faru. V tomto období Háji spolu s územím na hornom toku Žarnovice patril ešte do majetku panovníka. V roku 1281 kráľ Ladislav IV. daroval územie Háji dedičným právom Petrovi Hájskemu, synovi Mikuláša, za verné služby. Petra do držby majetku voviedol turčiansky prepoš, ktorý vyznačil chotárne hranice – začínali na východe medzi vysokými horami pri prameni potoka Bystrica (dnes Dolinka), odtiaľ tiahli až k miestu nazývanému Temný kút a okolo akejsi Hrušky k chotáru Nedožora, ďalej cez starú cestu a úvoz ku krajinskej ceste, ktorá sa nachádzala od kostola sv. Michala „na dohodenie kameňom“. Ďalej hranica viedla k potoku Žarnovica a po ňom južne až k horúcim prameňom Teplice, potom popri Žarnovici k chotáru Kozmasovej Vsi a popri ňom až

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

k prameňu Bystrice. Slovenské názvy chotára Háj, aj keď sú vyznačené maďarskou ortografiou, nás presvedčajú o tom, že už v tomto období a pred ním bývalo tu výlučne slovenské obyvateľstvo.

Háj zostal pravdepodobne v majetku Petra až do 30. rokov XIV. storočia, kedy zomrel bez dedičov a obec po odchode magistra Donča Balašu zo Zvolenského komitátu znova sa stala majetkom kráľovstva. Panovník Karol Róbert Háj aj s osadou Polun (dnes Čremošné), ktorá vznikla na hájskom území, daroval Močkovi, synovi Lukáša.

V 30. až 40. rokoch XIV. storočia sa usadili na hornom Turci nemeckí hostia so súhlasom župana Donča, a to na kráľovskom majetku Kozmasovej Vsi na panstve Háj. Nemcami doosídlená Kozmasova Ves dostala v slovenskom prostredí pomenovanie Lehota a nemeckí osadníci ju nazvali Štubňou.

Pred rokom 1390 sa do kráľovského majetku Lehoty – Štubne za neznámych okolností dostali šľachtici z Hája, vnuci Močka. V roku 1437 týchto obyvateľov na žiadosť rodiny Hájskovcov oslobodil uhorský palatín Vavrínek z Héderváru od platenia mýta. V tomto období už celá Štubňa (okrem mýtnice a vyberania mýta) patrila šľachticom z Hája. Šľachtici z Hája mali v druhej polovici XIV. storočia viaceré spory o hranice svojich majetkov i na hornom toku rieky Turiec s hornomútnianskymi a čepčianskymi zemanmi. V roku 1358 panovník Ľudovít I. prostredníctvom krajinského sudcu a turčianskeho župana Mikuláša a Turčianskeho konventu zakázal Hájskovcom okupovať majetky na Hornej Mútnej. Tento fakt využili Kremničania na rozšírenie svojho územia v hornom Turci, kde sa nachádzali lesné komplexy. V roku 1402 sa už Kremnica sťažovala u panovníka, že turčianski šľachtici im pustošia lesy. V spore, ktorý sa vliekol od roku 1404 do roku 1406, z majetku rodiny Hájskovcov pripadla Horná Štubňa banskému mestu Kremnica.

Moc zemepánov z Hája – Močkovcov začala v druhej polovici XV. storočia upadať. Časti obce už v roku 1475 dostali sa do vlastníctva Martina z Dobré a Bartoša z Hartvikovic. V roku 1484 si Anton Hájsky požičal od Michala Majténihho 150 hrivien v zlate, za čo mu sľúbil svoje časti majetkov v Háji, Dolnej Štubni a Čremošnom. Michal Majténí v roku 1489 zálohoval svoje časti v hájskom panstve svojej manželke Uršuli a jej bratovi Damiánovi Dóciovi za 800 zlatých. Barbora Hájska predala svoje diely z majetku Michalovi Majténimu a jej brat Ján svoju časť v roku 1489 kráľovnej Beatrici. V tomto istom roku kráľovná darovala časť bývalého majetku Jána v Háji, svojmu dvoranovi Markovi Valachovi z Piešťan a v roku 1490 biskupovi Urbanovi Dóciimu a jeho bratom. Antonom (v roku 1489) a Jánom (v roku 1492) vymrela šľachtická rodina Hájskovcov, ktorá od roku 1340 držala panstvo Háj.

Po smrti Michala Majténihho (v roku 1504) daroval panovník Vladislav II. v roku 1505 hájske panstvo kremnickému komorskému grófovi Jánovi Turzovi z Betlanoviec. Po mnohých sporoch majiteľov panstva (ostatná časť rodiny Majténovská, Dóciovci, magistrát Kremnice) najmä

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

medzi Turzovcami a Zalcerovcami zo Záblatia, Alexej Turzo v roku 1520 postúpil svoje práva na hájske panstvo Kremnici. Mesto pre početné protesty nebolo ihneď vovedené do držby. Aj po moháčskej bitke zostalo toto panstvo vo faktickej držbe Juraja Zalcera a druhá časť vo vlastníctve Dóciovcov zo Slovenskej Ľupče.

Po bitke pri Moháči nastala u nás feudálna anarchia a boj o uhorskú korunu. Ján Zápoľský daroval hájske panstvo Petrovi Petrovičovi z Kováru. V tomto období si na tento majetok uplatňovali dedičské nároky Ján a Michal Lipčejovci, ktorí patrili do rodiny Dóciovskej. O svoje práva sa hlásila tiež i Kremnica.

V roku 1533 nachádzame na tomto panstve aj Mikuláša Ostrošiča. Kremnica sa 31. augusta 1535 stala majiteľom hájskeho panstva a tým aj termálnych kúpeľov donáciou panovníka Ferdinanda I. Habsburského. Aj po tomto darovaní sa Kremnica musela pokonať s rodinami Dóciovskou a Lipčejovskou. Z archívnych materiálov poznáme prvého teplického hostinského pracujúceho pre Kremnicu, Lukáša Remeňa (1549 – 1552).

Rastúcu prosperitu kúpeľov si všimol i turčiansky župan František Révay. Vidina vysokých ziskov ho priviedla k postaveniu ďalšieho hostinca na druhom brehu potoka Žarnovica na pasienku, kde pásli dobytok Viešťania a Dolnoštubňania. Kremnica videla v hostinci konkurenciu. Kroky, ktoré podnikala nepomohli, ba ani písomná sťažnosť kráľovi Ferdinandovi I., pretože Révay z titulu funkcie župana a palatína si mohol dovoliť, čo ho napadlo. Nielenže neuposlúchol príkaz kráľa na zbúranie stavby, ale pristavil aj ďalšie poschodie. Stavba zostala neporušená a stojí dodnes (Šavol – Vyšehrad). Révayovci pokladali za vhodnejšie dohodnúť sa s Kremničanmi a tak 28. decembra 1568 sa stretli na Sklabinskom hrade a dohodli sa na ustálení chotára medzi Teplicami, Vieskou a Čremošným.

Roku 1580 sa Kremnica stala sama majiteľom hájskeho panstva. Koncom XVI. storočia postavila v Turčianskych Tepliciach prvý veľký dom z kameňa nazývaný „kamenica“. Rozkvet kúpeľov narušili búrlivé časy a vojny začiatkom XVII. storočia. V dôsledku toho sa v Turci začala prejavovať cholera, ktorá si vyžiadala asi 20 % obyvateľstva Hája. Mŕtvych pochovávali na Babe, kde boli dva cintoríny a ešte začiatkom XX. storočia sa tu nachádzali pozostatky železných krížov a kamenných tabúl.

Do roku 1884 stála z Hájskeho kaštieľa len štvrtina. Bolo ho vidno z cesty do Turčianskych Teplíc. Pozemok, na ktorom stála budova hájskych pánov sa dostal do majetku Jána Chorváta (Špitálskeho), na ktorom postavil gazdovské humno pri katolíckom kostole. Je potrebné spomenúť, že v rokoch 1920 – 1930 sa na tomto pozemku našli pozostatky hájskych pivníc.

Najstaršie mená obyvateľov z Hája poznáme z portálneho súpisu z roku 1557. V obci sa nachádzalo 13 zdanených port a obývali ich Martin Pežek, Mikuláš Novykmeť, Juraj Lozeva, Vavrínek Diak, Jakub Keper, Matej Keper, Štefan Antoň, Štefan Halgaš, Michal Ižip, Andrej

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJA NA ROKY 2014-2020

Zibolen, Matej Zavrzol, Vavrinec Stuchlík a Juraj Švec. Želiarov bolo 10 – Ján Uhler, Ján Úhor, Andrej Pešínska, Juraj Krizen, Ján Zenko, Juraj Keper, Michal Stuchlý, Pavol Nemec, Juraj Zišný a Lukáš. Medzi chudobnými, ktorých majetok nedosahoval výšku šiestich zlatých, patrili Matej Hrdina, Martin Uhler, Ján Pšenko a Juraj Zajac. Opustená bola usadlosť Hieronyma Jaroša. V Háji v roku 1598 sa nachádzalo 20 sedliackych a 15 želiarskych domov. V roku 1715 sa tu nachádzalo 22 sedliackych usadlostí a v roku 1785 žilo 464 obyvateľov obce v 83 domoch. Kremnica v roku 1686 založila hájske panstvo Teodorovi Schmidegovi za 10 000 toliarov. V zálohe zostalo až do roku 1726, kedy ho mesto vymenilo.

Turčianska stolica na generálnej kongregácii 14. mája 1770 prebrala nariadenie Kráľovskej miestodržiteľskej rady o urbárskej regulácii v Háji. Urbársky prieskum sa uskutočnil 16. júla 1770. Pri súpise odpovedí na deväť otázok sa zúčastnil hájsky richtár Matej Hanko a spolu s prisáznymi i niektorí starší obyvatelia obce – Juraj Halgaš, Matej Mračko, Matej Facuna, Ondrej Babušník, Matej Uram, Ján Kamien a Juraj Halgaš mladší.

Podľa odpovedí obyvatelia Hája platili a robotovali podľa zvykového práva. Pôvodne platili od štvrtinovej sedliackej usadlosti činžu tri mariáše a na zelený štvrtok odovzdávali 7 vajec. Asi od roku 1752 dávali od štvrtinovej sedliackej usadlosti 2 a pol zlatého, namiesto odovzdávania sliepok celá obec dávala 3 zlaté, pre panského právnika 11 zlatých a komorskému lesníkovi (asi od roku 1754) odovzdávali 4 bratislavské merice ovsu, 7 centov sena a 2 štvorcové siahly dreva. Do Turčianskych Teplíc panskému krčmárovi 9 siah narúbaného dreva, do nemocnice 6 siah. Od páleníčných kotlíkov najskôr dávali 25 grajciarov, neskôr 2 a pol zlatého. V chotári

Hája sa nachádzajú štyri mosty, ktoré museli neustále opravovať, v prípade zničeného pri povodni znova postaviť. Povinní boli vlnuozit' do Nitrianskeho Pravna, bryndzu do Sučian a z pily z Čremošného vozili dosky do Kremnice. Obyvatelia Hája pálili vápno, ktoré predávali v Kremnici. Tiež si mohli slobodne v hore odŕať klát na dosky, ale museli z nich polovicu odovzdať panstvu. Vyrábali šindel', len šindliarovi za robotu platili.

Robotovali pre Kremnicu, a to od rána do desiatej hodiny dopoludnia so štvorzáprahom, každý deň v čase orania. Sedliacke usadlosti v obci neboli rovnaké, ich výmera sa pohybovala od 87 a 1/3 bratislavských meríc (17,5 ha) do 96 bratislavských meríc (19,2 ha).

V období pred urbárskou reguláciou držalo 62 sedliakov spolu 15 a 1/4 sedliackych usadlostí, želiarov s domom bolo 16 a podželiarov 7. V Háji sa nachádzalo 8

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

opustených usadlostí a 2 sedliacke usadlosti. Spolu užívali obecnú lúku na dva vozy sena. Urbárske tabuľky obcí v Turci nám dokumentujú vzrast počtu urbárskych usadlostí, a tým zvýšenie štátnych daní. Po regulácii niektorých želiarov s domom, ktorí mali pozemok väčší ako osmina sedliackej usadlosti, alebo rovnaký, preradili medzi sedliakov. V Háji sa taktiež zvýšil počet sedliackych usadlostí (spolu aj s opustenými) zo 17 a 1/4 na 39 a 3/8, želiarov s domom bolo 7 (ostatných preradili medzi sedliakov) a 7 bolo podželiarov. Obyvatelia obce sa v XIX. storočí zaoberali poľnohospodárstvom, povozníctvom, tesárstvom, pálením vápna a dreveného uhlia. Zemepán – mesto Kremnica sa v druhej polovici XIX. storočia zbavovalo svojho majetku v obci. V roku 1892 predali obilný mlyn a v roku 1898 budovu bývalého mestského pivovaru.

1.3. Širšie územné vzťahy

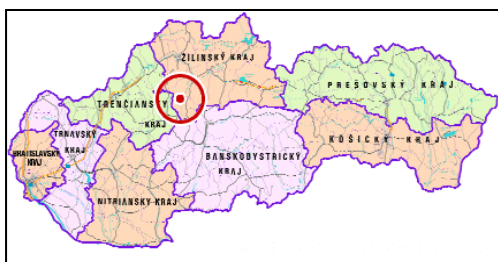
Obec Háj leží na severo-západnom Slovensku v južnej časti Turčianskej kotliny 2 km od Turčianskych Teplíc, ktoré je administratívnym, kultúrnym a spoločenským centrom horného Turca, sídlom okresu Turčianske Teplice. Z hľadiska regionálnej samosprávy obec patrí do Žilinského samosprávneho kraja. Okres Turčianske Teplice susedí s okresmi Martin, Prievidza, Žiar nad Hronom a Banská Bystrica.

Obec Háj leží v nadmorskej výške od 508 do 515 m n. m., rozloha katastrálneho územia je 933 ha. Samotná obec je v zvlnenom teréne na úpätí západných svahov Veľkej Fatry a Mošovskej pahorkatiny.

Obec Háj leží pri štátnej ceste I. triedy č. 65 severo-južného ťahu Martin - Žiar nad Hronom. Najbližšia železničná stanica je v Turčianskych Tepliciach. V rámci leteckého spojenia je možné využiť letiská Žilina – Hričov a Sliač.

Z okresného mesta, z Turčianskych Teplíc vedie do obce Háj štátna cesta III. triedy, ktorá ďalej pokračuje do obce Čremošné, kde končí. Obcou ďalej vedú len miestne komunikácie. Obec Háj od okresného mesta Turčianske Teplice oddeľuje cesta I. triedy I/65 vedúca na sever do Martine resp. na juh do Banskej Bystrice alebo do Kremnice. Železničné spojenie pre obec Háj pripadá do úvahy len zo stanice Turčianske Teplice (smer Horná Štubňa), prípadne zo stanice Čremošné (smer Banská Bystrica).

Obec susedí s mestom Turčianske Teplice a s obcami Rakša, Čremošné, Mošovce.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

1.4. Stav územnoplánovacej a programovej dokumentácie

Obec Háj má vlastný územný plán, schválený uznesením č. 40/2001. Územný plán obec Háj prehodnocuje každé 4 roky. Posledné prehodnotenie bez zmien bolo prijaté uznesením č.21/2014 zo dňa 31.3.2014.

Program odpadového hospodárstva do roku 2014.

Zoznam schválených VZN:

- VZN obce Háj o dani z nehnuteľnosti
- VZN obce Háj o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady
- VZN o výške príspevku na čiastočnú úhradu nákladov škôl a školských zariadení

2. PRÍRODNÉ ZDROJE A PODMIENKY

2.1. Prírodné charakteristiky

- geomorfológia, klimatické podmienky, hydrologické pomery, pôdna charakteristika, fauna a flóra, krajinná štruktúra

- GEOMORFOLOGICKÉ POMERY

Obec Háj leží 2 km východne od mesta Turčianske Teplice na styku nivy Turčianskej kotliny s juhozápadným úpäťm pohoria Veľkej Fatry. Nadmorská výška obce je 508 m n. m.. Lokalita obce má nížinný charakter reliéfu, leží na nive Turčianskej kotliny. Turčianska kotlina je vnútrohorská depresia, ktorej sedimentárnu neogénnu výplň tvoria martinské vrstvy (zlepence, vápence, andezitové a ryolitové tufy, íly, štrky) v nadloží s diviackymi vrstvami (íly, štrky). Podľa

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

regionálneho geomorfologického členenia Slovenska patrí záujmové územie zo severnej stany do Fatransko-tatranskej oblasti, celku Veľká Fatra a oddielu Bralná Fatra.

➤ KLIMATICKÉ POMERY

Obec Háj patrí podľa klasifikácie do klimatickej mierne chladnej kotlinovej oblasti, júlová teplota vzduchu dosahuje v priemere 12 stupňov až 16 stupňov Celzia. Priemerná ročná teplota vzduchu v najbližšej stanici v Turčianskych Tepliciach predstavuje za obdobie medzinárodného klimatického normálu 7,1 stupňov Celzia. Priemerné mesačné teploty dosahujú najvyššie hodnoty v mesiacoch júl, august (16,2 až 16,9 stupňov Celzia) a najnižšie v januári (- 4,0 stupne Celzia). Z hľadiska zrážok patrí kotlinová časť územia do mierne vlhkej klimatickej oblasti. Maximálne zrážkové úhrny pripadajú v priemere na obdobie jún – júl a minimálne na obdobie január – február. Atmosférické zrážky sú však považované za jeden z najpremenlivejších meteorologických prvkov, a tak ich mesačné a ročné úhrny v jednotlivých rokoch výrazne kolíšu. Počet dní so snehovou prikrývkou dosahuje v priebehu roka 87,0 dní (merané v stanici Turčianske Teplice). Priemerný ročný úhrnný výpar z povrchu pôdy vypočítaný pre stanicu Turčianske Teplice predstavuje 521 mm. Z priemerného úhrnu zrážok a výparu vyplýva, že atmosférické zrážky ako rozhodujúci dynamický faktor sa podieľajú na tvorbe prírodných zdrojov a zásob podzemných vôd. V obci je prevládajúci smer vetra východ- západ.

➤ VODA

Povrchové vody

Širšie hodnotené územie obce Háj a jeho okolia je odvodňované Somolickým potokom. Somolický potok pramení v juhozápadnej časti Veľkej Fatry, v podcelku Bralná Fatra, na západnom okraji intravilánu obce Čremošné v nadmorskej výške približne 620 m n. m.. Je to ľavostranný prítok Dolinky, meria 7,1 km. Ďalej tečie v smere VJV-ZSZ, súbežne s cestou III. triedy z Čremošného do Hája, územím Turčianskej kotliny, podcelkom Mošovská pahorkatina, preteká intravilánom obce Háj. V obci priberá z pravej strany Hájsky potok, stáča sa severozápadným smerom a pod obcou priberá krátky pravostranný prítok prameniaci severne od obce. Na dolnom toku už tečie severoseverozápadným smerom územím mesta Turčianske Teplice, oddeľuje mestskú časť Turčiansky Michal na pravom brehu a zľava priberá vedľajšie rameno Teplice, s ktorou tečie súbežne. Napokon podteká cestu I. triedy č. 65 a na severnom okraji mesta, pri mestskej časti Diviaky, ústi v nadmorskej výške 475,0 m n. m. do potoka Dolinka. Hydrograficky spadá záujmová oblasť k hornému toku Váhu a čiastkovému povodiu Turiec. Rieka Turiec je od obce vzdialená cca 8 km západným smerom a je súčasťou povodia stredného toku rieky Váh. Vodný tok Turiec aj Teplica zaradený do zoznamu vodohospodársky významných vodných tokov.

Podzemné vody

Kvartérne sedimenty v deluviálnom vývoji (hliny, hlinito-kamenité sutiny) v dôsledku malej hrúbky a prevahy hlinito-ílovitej zložky sú minimálne zavodnené. Výdatnosť ojedinelých sutinových

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

prameňov nepresahuje 0,1 l.s-1. V extraviláne obce Háj cca 300 m od okraja zastavaného územia obce sa nachádza vodný zdroj Stráža.

Minerálne a termálne vody

Obec je vzdialená cca 2 km od kúpeľného mesta Turčianske Teplice, ktoré sú známe významnými horúcimi prameňmi liečivých vôd, ktorých teplota sa pohybuje od 38 do 46 stupňov Celzia. Ide o síranovo – uhličitanové, vápenato-horečnaté hypotonické vody. Ďalšie zaevidované pramene minerálnych vôd v najbližšej vzdialenosti od hodnoteného územia sú: Hájsky mädokýš, Dečinka, Budiš, Diviaky-Dubové.

➤ PÔDA

Pôdnym typom územia záujmovej lokality v oblasti Veľkej Fatry na úseku nivnej roviny na fluvialných sedimentoch sú hydromorfné fluvizeme až čiernice, na úseku terasovej zvlnenej roviny na fluvialných terasových sedimentoch sú semihydromorfné čiernice až luvizeme. Subregión je taktiež náchylný na svahové procesy.

Ložiská nerastných surovín

V samotnej záujmovej oblasti sa neťažia nerastné suroviny. Najbližšie ložisko nerastných surovín sa nachádza pri obci Rakša (ložiská dolomitu).

➤ FLÓRA A VEGETÁCIA

Obec Háj sa podľa členenia regiónu Turiec spadá do subregiónu Mošovsko-tepická pahorkatina. Tento subregión zaberá rozsiahlu oblasť medzi riekou Turiec a západným úpäťm Veľkej Fatry. Patria sem obce Rakovo, Blatnica, Valentová, Karlová, Laskár, Socovce, Blažovce, Jazernica, Borcová, Ivančiná, Dvorec, Veľký a Malý Čepčín, Bodorová, Mošovce, Rakša, Turčiansky Michal, Háj, Diviaky a Turčianske Teplice. Podľa geomorfologického členenia patrí subregión do Turčianskej kotliny, časti oddielov – Mošovská pahorkatina, Diviacka pahorkatina a Turčianske nivy.

Z hľadiska súčasnej štruktúry krajiny ide o človekom výrazne pozmenenú krajinu, takmer úplne odlesnenú a poľnohospodársky využívanú, s výskytom urbanizovaných priestorov vidieckeho sídla a poľnohospodárskej výroby (farma). Z rekonštruovanej vegetácie v subregióne prevažujú dubovo-hrabové lesy lipové s väčšími ostrovmi dubových subxerothermofilných a nátržníkových lesov a slatinísk na nivách. Západný okraj subregiónu lemuje nadregionálny biokoridor Turca a na druhej strane úpäťm Veľkej Fatry prechádza regionálny biokoridor typu ekoton les/bezlesie. Z hodnotnejších území sa v širšie posudzovanej lokalite nachádzajú vyvinuté brehovité porasty vrb, jelší a jaseňa, malý zvyšok slatiniskových fytocenóz zväzu Caricion davallianae. Ďalej v území bol zaznamenaný výskyt viacerých druhov ostríc (Carex), vrbovky bahennej, vachty trojlistej, baričky močiarnej, prvosienky pomúčenej.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

➤ FAUNA

Veľká Fatra je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhov (kritérium „K1“ Smernice o vtákoch) sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), d'ateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1 % národnej populácie druhov výr skalný (*Bubo bubo*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), žlna sivá (*Picus canus*), žltouchvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), muchárik sivý (*Muscicapa striata*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), tetrov hôľniak (*Tetrao tetrix*), tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), kuvik kapcavý (*Aegolius funereus*), kuvik vrabčí (*Glaucidium passerinum*), d'ateľ čierny (*Dryocopus martius*), d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*) a muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*).

Ďalej je možné spomenúť ako významnejší výskyt z vtákov močiarnicu mekotavú (*Gallinago gallinago*), pŕhľaviara červenkastého (*Saxicola ruberta*) a strnádku trst'ovú (*Emberzia schoeniclus*) a niektoré druhy teplomilných mäkkýšov.

2.2. Ochrana prírody - chránené územia

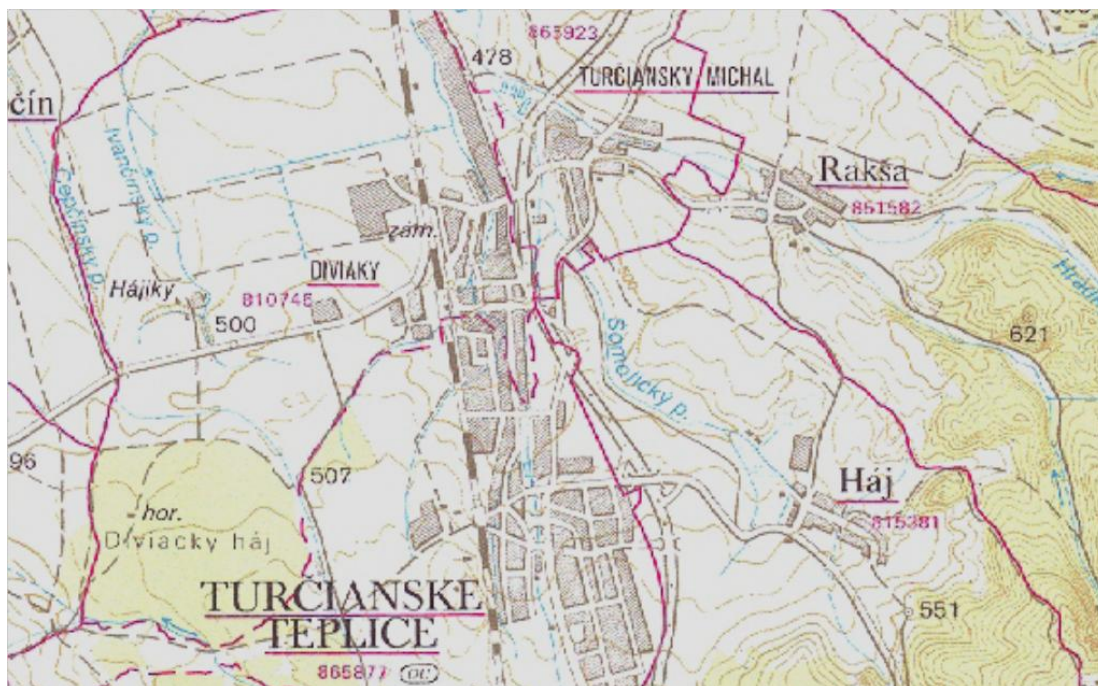
Územím obce prechádza Veľká Fatra, ktorá patrí do sústavy chránených území členských krajín Európskej únie s názvom Lokality Natura 2000, ktorej hlavným cieľom je zachovanie prírodného dedičstva s významom nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

Územie ochranného pásma

Územie ochranného pásma II. stupňa prírodných liečivých zdrojov v Turčianskych Tepliciach je v okrese Turčianske Teplice, v katastrálnych územiach Turčianske Teplice, Diviaky, Háj a Dolná Štubňa. Ochranné pásmo II. stupňa je vyznačené v mapovom podklade. Vychádza z predpisu č. 392/2007 Z. z. - Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Turčianskych Tepliciach.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Mapa ochranných pásiem

V ochrannom pásme II. stupňa v Turčianskych Tepliciach sa zakazuje

1. zriaďovať skládky odpadov bez stanoviska ministerstva zdravotníctva,
2. spaľovať nebezpečné odpady,
3. zriaďovať veľkokapacitné farmy zvierat
4. používať leteckú aplikáciu hnojív a ochranných chemických látok bez stanoviska ministerstva zdravotníctva,
5. budovať nové dopravné zariadenia a komunikácie bez podrobného inžiniersko geologického a hydrogeologického prieskumu,
6. vykonávať banskú činnosť a činnosti vykonávané banským spôsobom bez hydrogeologického prieskumu,
7. vykonávať geologické práce bez hydrogeologického prieskumu,
8. vykonávať ťažbu dreva bez písomného súhlasu odborného lesného hospodára⁴⁾ a schváleného projektu ťažby ministerstvom zdravotníctva,
9. povoľovať odber a odoberať podzemné vody v množstve vyššom ako 0,5 l.s-1 bez stanoviska ministerstva zdravotníctva.

Územná ochrana prírody

Subregión Mošovsko – teplická pahorkatina, v ktorom sa nachádza aj hodnotené záujmové územie, je ohraničené na západnej strane nadregionálnym biokoridorom rieky Turiec, na severnej strane regionálnym biokoridorom Blatnického potoka, na východnej strane regionálnym

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

biokoridorom typu ektonu les/bezlesie vedúceho úpäťm Veľkej Fatry a na južnej strane hranicou ďalšieho subregiónu Fločovská hornatina.

Nad východným okrajom katastrálneho územia obce prechádza hranica ochranného pásma Národného parku Veľká Fatra.

Genofonfovo významné lokality (GL):

Z genofondovo významných lokalít podľa RÚSES 1993 boli klasifikované nasledovné:

Šiare – lokalita nachádzajúca sa v bezprostrednej blízkosti obce Háj. Ide o potôčik s vyvinutým brehovým porastom vrb, jelší a jaseňa, v hornej časti toku s malým zvýškom slatiniskových fytocenóz zväzu Caricion davallianae.

Vichtiny (niva Somolického potoka medzi Hájom a Turčianskym Michalom) – lokalita nachádzajúca sa severozápadne od obce Háj cca 1 km. Ide o rozsiahlejšie a zväčša melioráciami narušené zvyšky niekdajších hodnotných nivných slatinísk vyznačujúcich sa výskytom viacerých druhov ostríc (Carex), vrbovky bahennej (Epilobium palustre), vachty trojlístej (Menyanthes trifoliata), baričky močiarnnej (Triglochin palustre), všivca močiarnneho (Pedicularis palustris), prvosienky pomúčenej (Primula parinosa), bielokvetu močiarnneho (Palnassia palustris), škripinca dvojblizňového (Schoenoplectus tabernaemontani), páperca nízkeho (Trichophorum pumilum), tučnice obyčajnej (Pinguicula vulgaris), suchopýra úzkolistého (Eriophorum angustifolium), bezkolenca belasého (Molinia caerulea), šašiny hrdzavej (Schoenus ferrugineus), čertkusa lúčneho (Succisa pratensis), valeriany dvojdomnej Valeriana dioica).

Bačina – Dolné lúky (Hájske terasy) – lokalita nachádzajúca sa cca 1,5 km S-Z smerom od obce Háj. Ide o významné zvyšky xerotermofilných fytocenóz na terasách s fosílnou penovcovej kope s prevahou ostrice nízkej, (Carex humilis), sezelu ročného (Seseli annuum), ľanu žltého (Linum flavum), hlaváčka letného (Adonis aestivalis), horčeka žltkastého karpatského (Gentianella lutescens, horčinky väčšej (Polygala major), omanu mečolistého (Inula ensifolia), prvosienky obyčajnej (Primula vulgaris).

Pri dube – lokalita nachádzajúca sa cca 1 km od obce Háj severným smerom. Ide o narušený zvyšok mokrade s ochudobnenými fytocenózami zväzu Caricion.

Nedozorská dolina (Dolinka) – lokalita nachádzajúca sa cca 2,5 km východným smerom od obce Háj. Ide o významné dolinové málo narušené slatiniskové fytocenózy s výskytom ostríc a bezkolencov.

2.3. Životné prostredie

Obec Háj zabezpečuje separovaný zber odpadu (papier, plasty, sklo) a odvoz komunálneho odpadu. Triedenie odpadu a jeho vývoz (elektro, textil, železo a pod.) je zabezpečené v pravidelných obdobiach. Komunálny odpad je vyvážaný na regionálnu skládku komunálneho

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

odpadu TKO v Hornej Štubni, ktorá je zaradená v zmysle novej legislatívy v odpadovom hospodárstve ako skládka na nie nebezpečný odpad.

Vývoz, likvidáciu a zneškodňovanie komunálneho odpadu a vyseparovateľných zložiek odpadu a to plasty, sklo, papier z obce Háj zabezpečuje firma Technické služby mesta Turčianske Teplice, s.r.o..

Zásobovanie vodou

Obec Háj je zásobovaná pitnou vodou prostredníctvom skupinového verejného vodovodu, ktorý je v správe Turčianskej vodárenskej spoločnosti, a.s., Martin.

Odkanalizovanie

Obec Háj bude napojená na pripravovanú verejnú skupinovú splaškovú kanalizáciu (SKK) s ČOV Turčianske Teplice (Diviaky). Obec je čiastočne odkanalizovaná v rámci postupu prác v jednotlivých etapách. Dokončenie kanalizácie je prioritou obce. Splaškové vody z ostatných častí obce sú akumulované v individuálnych žumpách. Ich vodotesnosť, s ohľadom na ich vek, nie vždy spĺňa požiadavky kladené na hygienu prostredia a ochranu vôd.

3. ĽUDSKÉ ZDROJE

3.1. Demografická situácia obce

- stav a vývoj obyvateľstva, pohyb obyvateľstva, veková štruktúra obyvateľstva

Obyvateľstvo podľa pohlavia, rodinného stavu a veku podľa SODB 2011

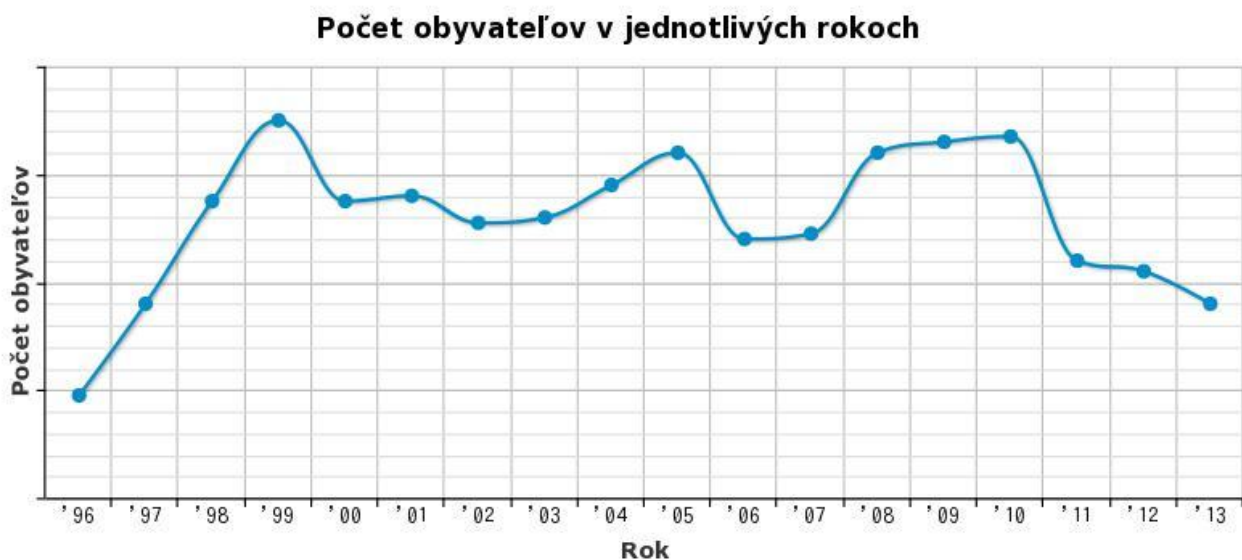
Vek	Muži					Ženy						
	spolu	slobodní	ženatí	rozvedení	ovdovení	spolu	slobodné	vydaté	rozvedené	ovdovené	úhrn	%
Háj												
0 – 2	9	9	0	0	0	2	2	0	0	0	11	2,4
3 – 4	4	4	0	0	0	7	7	0	0	0	11	2,4
5	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,2
6 – 9	9	9	0	0	0	13	13	0	0	0	22	4,7
10 – 14	18	18	0	0	0	15	15	0	0	0	33	7,1
15	4	4	0	0	0	2	2	0	0	0	6	1,3
16 – 17	3	3	0	0	0	5	5	0	0	0	8	1,7
18 – 19	5	5	0	0	0	9	9	0	0	0	14	3,0
20 – 24	14	14	0	0	0	21	21	0	0	0	35	7,5
25 – 29	9	8	1	0	0	17	8	8	1	0	26	5,6
30 – 34	17	9	7	1	0	18	6	9	3	0	35	7,5
35 – 39	27	6	1 6	5	0	18	1	16	1	0	45	9,7
40 – 44	19	3	3	3	0	20	2	15	3	0	39	8,4
45 – 49	19	1	15	3	0	11	0	10	1	0	30	6,5
50 – 54	10	3	7	0	0	10	1	6	2	1	20	4,3
55 – 59	6	0	3	1	2	16	1	11	2	2	22	4,7
60 – 64	20	1	19	0	0	14	1	11	1	1	34	7,3
65 – 69	11	0	7	2	2	12	0	7	1	4	23	5,0
70 – 74	8	1	7	0	0	14	0	7	2	5	22	4,7

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

75 – 79		5	0	3	0	2	8	1	3	0	4	13	2,8
80 – 84		3	0	2	0	1	2	0	0	0	2	5	1,1
85 +		2	1	1	0	0	7	0	0	0	7	9	1,9
Spolu		223	100	101	15	7	241	95	103	17	26	464	100,0
0 – 5		14	14	0	0	0	9	9	0	0	0	23	5,0
6 – 14		27	27	0	0	0	28	28	0	0	0	55	11,9
Produktívny		153	57	81	13	2	161	57	86	14	4	314	67,7
Poproduktívny		29	2	20	2	5	43	1	17	3	22	72	15,5
Podiel obyvateľstva	0 - 5	6,3	-	-	-	-	3,7	-	-	-	-	5,0	-
	6 – 14	12,1	-	-	-	-	11,6	-	-	-	-	11,9	-
	produktívny vek	68,6	-	-	-	-	66,8	-	-	-	-	67,7	-
	poproduktívny vek	13,0	-	-	-	-	17,8	-	-	-	-	15,5	-
Priemerný vek		38,68	-	-	-	-	40,25	-	-	-	-	39,49	-

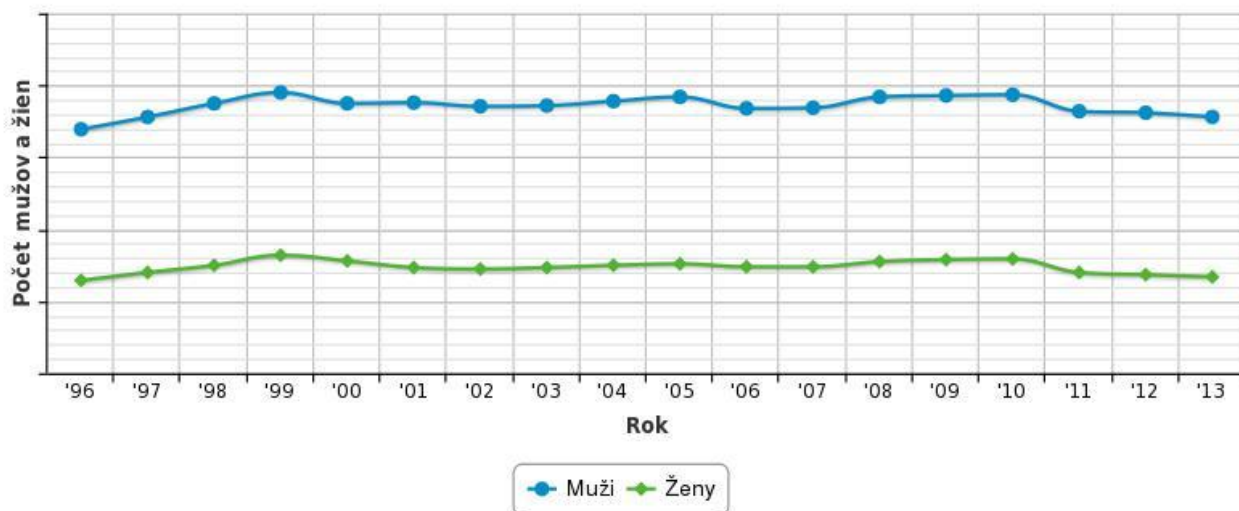
Vývoj počtu obyvateľov:

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Počet mužov a žien v jednotlivých rokoch

Obyvateľstvo podľa pohlavia a národnosti podľa SODB 2011

Národnosť	Muži	Ženy	Spolu
Háj			
Slovenská	215	234	449
Česká	0	1	1
Nemecká	1	0	1
Iná	1	0	1
Nezistená	6	6	12
Spolu	223	241	464

3.2. Vzdelávanie, vzdelanosť obyvateľstva

Obyvateľstvo podľa pohlavia a stupňa najvyššieho dosiahnutého vzdelania podľa SODB 2011

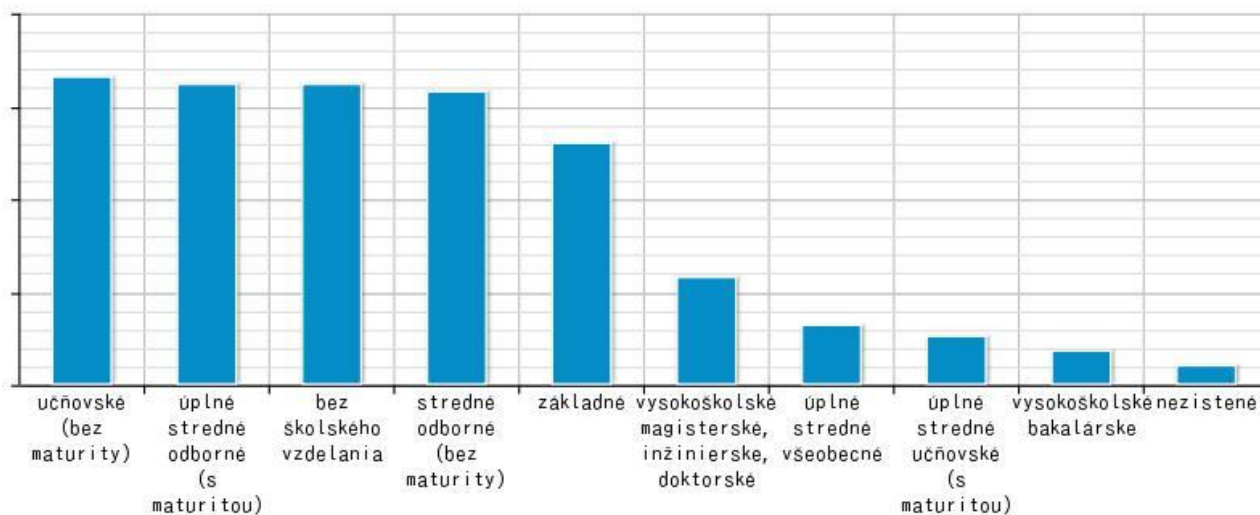
Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	Pohlavie		Spolu
	muži	ženy	
Háj			
Základné	20	45	65
Učňovské (bez maturity)	54	29	83
Stredné odborné (bez maturity)	42	37	79
Úplné stredné učňovské (s maturitou)	8	5	13
Úplné stredné odborné (s maturitou)	41	40	81
Úplné stredné všeobecné	3	13	16
Vyššie odborné vzdelanie	0	3	3
Vysokoškolské bakalárske	3	6	9
Vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské	7	22	29
Vysokoškolské spolu	10	28	38

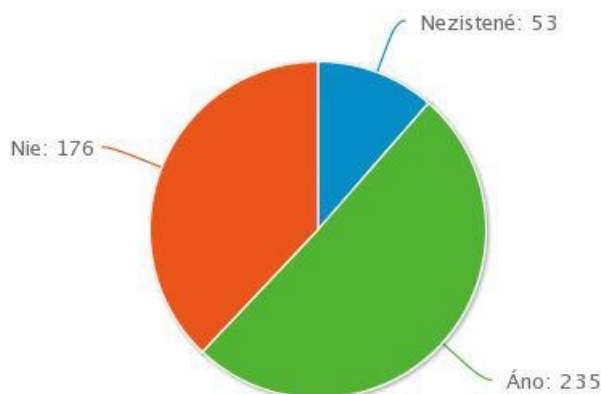
PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Študijný odbor	prírodné vedy	1	2	3
	technické vedy a náuky II (textilná v., sprac. kože, dreva, plastov, v. hud. nástrojov, archit., staveb., dopr., pošty, telekom., automatiz., špec. odb.)	1	3	4
	poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy a náuky	0	2	2
	spoločenské vedy, náuky a služby I (filozof., ekon., polit. a práv. vedy, ekonomika a manaž., obchod a služby, SŠ- OA, HA, praktická š., učeb. odb.)	5	6	11
	spoločenské vedy, náuky a služby II (histor., filolog., pedag. a psych. vedy, publicistika a informácie, telových., učiteľstvo, SŠ - gym.)	2	14	16
	vojenské a bezpečnostné vedy a náuky	1	0	1
	nezistený	0	1	1
Bez školského vzdelania		43	38	81
Nezistené		2	3	5
Úhrn		223	241	464

Vzdelanie - prvých 10

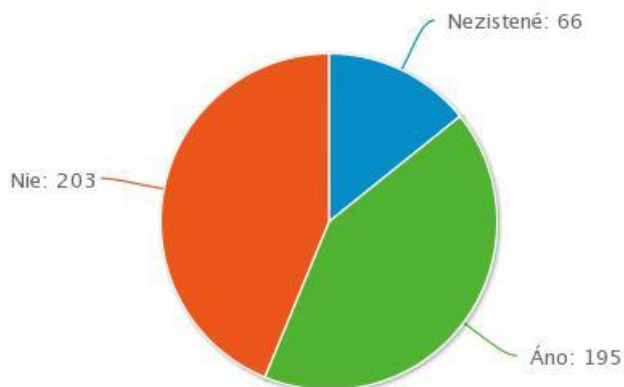
Používanie internetu

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Používanie e-mailu

3.3. Vierovyznanie a národnostné zloženie

Obyvateľstvo podľa pohlavia a náboženského vyznania podľa SODB 2011

Náboženské vyznanie	Muži	Ženy	Spolu
Háj			
Rímskokatolícka cirkev	47	64	111
Gréckokatolícka cirkev	3	4	7
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	128	132	260
Reformovaná kresťanská cirkev	0	1	1
Bez vyznania	21	23	44
Iné	1	0	1
Nezistené	23	17	40
Spolu	223	241	464

Obyvateľstvo podľa pohlavia a materinského jazyka podľa SODB 2011

Materinský jazyk	Pohlavie		Spolu
	muži	ženy	
Háj			
Slovenský	215	235	450
Český	0	1	1
Iný	1	0	1
Nezistený	7	5	12
Spolu	223	241	464

4. KULTÚRNE A SPOLOČENSKÉ ZDROJE

4.1. Pamiatky a tradície

- tradície, kultúrne a historické pamiatky, osobnosti, rodáci,

Zvyky a obyčaje v obci Háj sa nijako zvláštne neodlišujú od tradícií bežnej slovenskej obce.

Za Rakúsko-Uhorska v roku 1900 sa prešoval ľanový a konopný olej. U Jána Bakoša (Škatuľu) sa nachádzali pozostatky doma vyrobeného dreveného „presa“, na ktorom sa prešoval spomínaný olej. Tkalo sa ľanové a konopné plátno, muži nosili ľanové košele a nohavicové plátenky. Robila sa ručná tlač, z ktorej si ženy šili šaty a zástery, kroje sa nezachovali. Okrem toho sa tkali aj koberce.

Mládenci na Ondreja mali vo zvyku premiestňovať hospodárske a gazdovské náradie ako brány, sane, vozy. Na druhý deň ich majitelia hľadali a znášali domov. Nehnevali sa, lebo si boli vedomí, že to bol zaužívaný zvyk v obci. Bola to tradícia, v ktorej mladí ľudia dokazovali starým ľuďom, že mladosť je skrytá aj v žarte.

Dievčatá pre zmenu triasli ploty a liali olovo. Boli zvedavé, napríklad aké zamestnanie bude mať ich budúci muž.

Ženy cez zimné večery robili páračky, v snahe pomôcť jedna druhej, zvlášť matke, ktorá mala mladé dievča na vydaj, aby jej pripravili páperové periny. Na páračkách sa besedovalo o bežných záležitostiach dediny. Dievčatá a mladé ženy spievali. Mládenci na páračkách robili žarty – púšťali im vrabce, aby imrozľúkali perie. Mládenci chodili aj na priadky, vtedy sa spievalo a tancovalo.

V roku 1994 ženy Slovenského zväzu žien v obci pripravili predstavenie „Priadky na dedine“ a takouto formou chceli občanov oboznámiť s pripravovanými oslavami 730. výročia prvej písomnej zmienky o obci. Na oslavy pripravili divadelné predstavenie „Svadba na dedine“, ktoré malo veľký úspech a svadobčania sa zapojili aj do sprievodu obce.

V čase svadiieb, keď si mládenec z druhej dediny odvážal dievčinu z našej obce, musel dokázať, aký je zručný a musel prepíliť „bránu“ (zdobené drevené brvno), zároveň musel zaplatiť mládencom výkupné – fľašu pálenky a peniaze. Táto tradícia sa zachováva dodnes.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Na Luciu chodili len chlapci z domu do domu oceľovať – vinšovať. Domáci ich obdarovali buď peniažkom alebo slaninkou. Hospodári vtedy nemali radi, keď k nim ráno prišla osoba ženského pohlavia. O to vďačnejšie privítali v dome cudzieho muža. Dokonca deň pred Luciou sa gazdovia dohodli medzi sebou, že ráno na Luciu prídu prví na návštevu susedov. Žena v tento deň vracala do domu donáša po celý rok nešťastie.

Dievčence od Lucie do Vianoc nahrýzali jablčko, ktoré na Štedrý deň ráno vyšli na roh domu jesť – na ktorej strane vtedy uvideli muža, na tú stranu sa vydali a ich budúci manžel mal mať také meno, aké mal muž, ktorého videli pri jedení jablka.

Keď sa robili zakáľacky tak chodili tzv. „porobení“ – mládenci boli poobliekaní v kostýmoch, aby dostali niečo zo zakáľacky.

Na Vianoce sa dodržiavali štedrovečerné tradície. Štedrovečerný stôl musel byť prebohato prikrytý pokrmami na bielom obruse z domáceho plátna bol chlieb, peniaze a na miske vyklíčené zelené žitko, ktoré tam nesmelo chýbať. Otec v rodine prekrojil napoly jablčko a každému urobil medom na čelo krížik. Gazda – hospodár porobil kríže cesnakom na všetky maštalné dvere, aby vracaj strigy a bosorky po celý rok statku neublížili. Statok dostal na tento deň, vlastne už večer, zo všetkého jedla, ktoré sa dostalo na stôl. Na Štedrý večer a na Silvestra vždy po večeri sa veľmi často ozývala dedinou pieseň „Čas radosti...“ a na Silvestra „Rok nový zase k nám prišiel“. To vyspevovali chlapci – žiaci svojim rodinám i známym. Každého speváka obdarovali peniažkom alebo koláčikom.

Na Štedrý deň sa dievčence postili, aby dostali dobrého muža.

Takúto vianočnú atmosféru od Lucie do Troch kráľov formou divadelného predstavenia pripravili naši občania v roku 2002, s cieľom priblížiť ich dnešnej mládeži.

Posledné fašiangy – sú vždy fašiangy hasičov-požiarnikov. Poslednú fašiangovú nedeľu bola zábava a v pondelok dopoludnia sa poschádzali prestrojení hasiči i nehasiči, aj dievčence, a s hudbou začali fašiangovať od horného konca. Ako prvý išiel do domu mládenec s ražňom, potom hudobníci a ostatní

účastníci. Do domu vstupovali s piesňou „Fašiangy Turíce“. V dome zafašiangovali, zahráli, vykrútili dievča ak bolo v dome, ak nebolo, tak gazdinú. Pekne poďakovali a so spevom odchádzali z domu. Odnášali si na ražni kus slaniny, klobásy a aj peniaze. Večer v tanečnej sále, kde sa konala zábava, bola spoločná večera pri pekne prikrytých stoloch a po večeri sa znovu tancovalo.

Keď na fašiangy nevykrútil mládenec dievča v tanci nedovolili mu ju na Veľkú noc okúpať, lebo ju vracaj „nezaprášil“ na fašiangy – teda na Veľkú noc ju umývať nemohol.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Na záver fašiangov, zvyčajne v utorok, sa pochovávala basa.

Pred Veľkou nocou – na Veľký piatok bol zvyk brodiť kone v potoku preto, aby ich v lete ovady a muchy neštípali (v roku 1932 bolo v obci až 62 párov koní). Na Kvetnú nedeľu mládež chodila po obci s Novým letom (ozdobený stromček) a na Smrtnú nedeľu s Morenou (vypchatá bába v kroji).

Veľkonočná oblievačka doposiaľ nevymizla z tradície. V minulosti ráno oblievali chlapci a každý kúpač dostal peniažtek. Večer chodili po jednom mládenca i po skupinách, prirodzene najprv kúpali vodou, potom voňavkou. Večer sa to však bez alkoholu neobišlo. Pri počastovaní nesmela chýbať šunka s vajíčkami. V Turci sa ani v jednej obci nešibalo, ale sa len kúpalo.

Na druhý deň ženy kúpanie mužom opätovali. Pri vážnej známosti mládenca s dievčaťom sa ju nikto iný neopovážal okúpať.

Na jar, keď gazdovia išli s koňmi prvýkrát do polí, pri poobednom návrate z poľa, dievky aj s mladými ženami ich oblievali podľa toho, ktorá bola ako šikovná.

V predvečer 1. mája mládenca chodili do hory pripravovať si pre svoje dievčatá máje. Prv sa stavali máje v neskorých večerných hodinách a za sprievodu harmonikára sa potom spievalo a tancovalo. Čím vyšší bol máj, tým hrdší a majetnejší bol mládenec. Gazda ponúkol mládencom hriatym. Pretože sme chceli túto peknú tradíciu zachovať aj dnešnej generácii, zvlášť našim deťom, máj sa pravidelne každý rok stavia 30.4. v odpoľudňajších hodinách pri obecnej úrade, aby sa tam jeho zdobenie zúčastnili naše deti aj mládež.

Na Jána, 24. júna, sa pálili jánske ohne. Na

Annu, 26. júla, býval vždy Annabál.

Keď sa začala zberať prvá úroda – prvé žne, ženci sa vyobliekali do bielych košiel a tak išli kosiť, pretože išli zberať novú, čistú úrodu –

chlieb. Po ukončení žatvy ženci aj so žnícami urobili dožinkový veniec a doniesli ho hospodárovi, prípadne predsedovi JRD, neskôr aj MNV. V jeseni, keď sa zbierala úroda, mládenca si porobili z tekvic masky a strašili.

Historické a kultúrne pamiatky

- Rímskokatolícky kostol - pôvodne gotický kostol z roku 1381, dostavaný v roku 1454, zasvätený sv. Kozmovi a Damiánovi.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJA NA ROKY 2014-2020

Pôvodne jednolodňový, bol prestavaný na trojlodňový – lode sú zaklenuté valenou klenbou s hrebienkovými lunetami. Prístup do kostola tvoria dva gotické portály z XV. storočia s bohato profilovaným kamenným ostením. V presbytériu je malý výklenok pastofória s drevenými dvierkami, na ktorých sú gotické, železné, kované okutia, podobne i na dverách vedúcich do sakristie.

Barokový hlavný oltár, v strede s obrazom sv. Kozmu a Damiána, je z konca XVII. storočia. Kazateľnica je baroková z prvej polovice XVIII. storočia, krstiteľnica je kamenná, gotická z XV. storočia.

K najcennejším pamiatkam kostola patrí plastika Madona s Ježiškom na polmesiaci, ktorej autorom bol pravdepodobne rezbársky tovariš majstra Pavla z Levoče, ktorý pochádzal pravdepodobne z Turca. Jej vznik je datovaný do roku 1500 až 1510. Ako majetok rímsko-katolíckeho farského kostola sv. Kozmu a Damiána z Hája bola uložená v 40. rokoch minulého storočia do zbierok Slovenského národného múzea v Turčianskom sv. Martine. Terajšia veža kostola je 25 m vysoká a sú v nej umiestnené tri zvony. Pôvodné staré zvony boli v období 1. svetovej vojny zrekvirované. Od vzniku farnosti v roku 1340 účinkovalo v Háji 42 kňazov. Prvým bol v roku 1340 de Gay a posledným v Háji pôsobiacim kňazom od roku 1955 do roku 1972 bol Ján Hulla.

➤ Bývalá Rímsko - katolícka fara, v súčasnosti materská škola.

Katolícka fara je barokovou stavbou z roku 1764, značne prestavanou v XX. storočí. Na chodbe, ako i v jednej miestnosti sú zachované barokové klenby. Rímsko-katolícky kostol sv. Kozmu a Damiána, pôvodne gotický, bol postavený okolo roku 1454, takmer úplne prestavaný začiatkom XVII. storočia, upravovaný v roku 1671 a zaklenutý roku 1720.

➤ Evanjelický kostol - z rokov 1819-1821, postavený v barokovo-klasicistickom slohu.

Kostol evanjelického augsburského vyznania bol postavený v rokoch 1819 až 1821 v barokovo-klasicistickom slohu tolerančných chrámov. Vnútorňa sieň je krytá dreveným trámovým stropom, na stene sa nachádza drevená protestantská empóra. Oltár je z roku 1820. V strede je obraz Krista v Emauzoch, v nadstavci obraz Krista v Getsemanskej záhrade. Kazateľnica je

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJA NA ROKY 2014-2020

empírová, krstiteľnica klasicistická, drevená z roku 1820. Liturgické náčinie dodnes používané tvorí strieborný kalich, luster, oltárne cínové svietniky, cirkevná pečať a medená krstná misa. Od roku 1910 sa pri kostole buduje cirkevná knižnica. Prvé zvony na kostolnej veži pochádzajú zo začiatku XIX. storočia, nová cirkev zadovážila zvony v prvých decéniách XX. storočia.

Kostoly sú dosiaľ živé. Farníci oboch cirkví nažívajú v obci v zhode. Obidva kostoly sú zapísané v ústrednom zozname kultúrnych pamiatok SR. Prvý, takmer úplný súpis turčianskych farárov a kostolov vyhotovili pápežskí decimátori v roku 1332. Uvedli ich príjmy a odvodený pápežský desiatok. Farár Peter z Hája – de Guan mal príjem asi jednu hrivnu, od ktorej zaplatil desiatok 6 grošov. Prvým kňazom roku 1560 bol Tomáš Čudlík. S jeho príchodom do cirkvi prešiel aj kostol do užívania evanjelickej farnosti. Kostol bol majetkom evanjelikov až do vyhnania farára Andreja Bázlika do roku 1710, kedy bol chrám aj s farou evanjelikom odobratý. Po odobratí chrámu sa hájski evanjelici pridružili k artikulárnej cirkvi ivančianskej a po tolerančnom patente Jozefa II. ku cirkvi mošovskej. Tobiáš Masník roku 1640 žil pod panovaním Leopolda, kedy evanjelici, ale zvlášť kňazi a učitelia, boli pre svoju vieru prenasledovaní. Dostal sa pred bratislavský súd. Odtiaľto sa vyslobodil a vrátil späť do Hája roku 1686. V roku 1709 ho Jezuiti vyhнали z cirkvi. O rok neskôršie odobrali chrám aj s farou. Po vydaní tolerančného patentu cisára Jozefa II. roku 1781 sa náboženské právo evanjelikov rozšírilo a hájski evanjelici zatúžili po osamostatnení. Najviac sa s touto myšlienkou zaoberal vtedajší richtár a obecný notár Juraj Holeš. Roku 1819 boli posvätené základné kamene a 11. októbra 1820 bol posvätený kostol, ako je uvedené v cirkevnom archíve. Prvý farár oživotvorenej cirkvi bol Jozef Alexander Labát. Druhým kňazom bol Juraj Holuby, otec Karola Holubyho. Najdlhšie pôsobiacim farárom v Háji od roku 1971 do roku 1999 bol Milan Urbánek.

Významné osobnosti

- Tobiáš Masník pôsobil v Háji v rokoch 1686-88 ako evanjelický farár. Narodil sa roku 1640 v Zemianskych Kostolňanoch. Tento náboženský spisovateľ, autor memoárov pôsobil ako rektor a farár na rôznych miestach. V časoch náboženského prenasledovania roku 1675 ho poslali na galeje do Neapola v Taliansku, ale cestou ušiel. Po návrate do vlasti roku 1682-84 bol farárom v Ilave, potom dvorným kazateľom na hrade Blatnica. Písal cestopisnú, náboženskú, denníkovú a filozofickú prózu. V cestopisných denníkoch opísal zážitky seba, svojich druhov Simonidesa a Lániho zo súdov, väzenia a cesty na španielske galeje pod názvom „Vězení a vyslobození Tobiáše Masniciusa“. Písal po nemecky, latinsky a v slovakizovanej češtine.
- Juraj Grossmann sa narodil v Háji v XVII. storočí. Vynikol ako učiteľ, staral sa najmä o zriadenie škôl a ich rozvoj. Neskôr pôsobil ako farár v Slovenskom Pravne, v Turčianskom Michale a Mošovciach. Potom bol dvorným kazateľom u palatína grófa Juraja Thurzu na

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJA NA ROKY 2014-2020

Oravskom hrade. Posledné roky strávil ako vyhnanec z Turca v Krupine, kde aj zomrel roku 1647.

- Daniel Antoni – náboženský spisovateľ žijúci i tvoriaci v XVII. storočí patrí medzi najstarších vzdelancov pochádzajúcich z Turca. Narodil sa v Háji a umrel v Dačovom Lome roku 1675. Pôsobil ako rektor a farár na rôznych miestach, po latinsky písal náboženské spisy.

V XIX. a XX. storočí môžeme spomenúť ďalšie osobnosti, ktoré sa narodili v hornom Turci a ktoré pôsobili v Háji a okolí, kde vykonali významnú osvetovú prácu.

- Juraj Babka sa narodil roku 1868 v Háji. Vynikol ako pedagogický spisovateľ, hudobník, osvetový pracovník, prekladateľ a poslanec národného zhromaždenia. Študoval na Učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom, tam získal aj učiteľský diplom. Ako dobrý učiteľ vymenil niekoľko učiteľských miest a úspešne pôsobil na Liptove, v turčianskej župe, ale aj v Mošovciach. Pre svoj poburujúci článok uverejnený v Obzore a pre svoju aktívnu činnosť v národnom hnutí bol roku 1904 odsúdený maďarskou porotou do väzenia. Po prevrate roku 1918 ho vymenovali za inšpektora v Banskej Bystrici, v rokoch 1920-25 bol členom senátu Národného zhromaždenia. Zapájal sa do verejnej kultúrnej práce, organizoval spolky. Prispieval pedagogickými a poľnohospodárskymi článkami do časopisov Dom a škola, Vlast' a svet, Národné noviny, Robotnícke noviny, Obzor (ktorý redigoval a na vlastné náklady vydával). Redigoval odborný časopis Včelár a zostavil a vydal školský notovaný spevník Fialôčka.

- Gustáv Dérer sa narodil roku 1845 v Háji a bol známy ako pedagóg. Po skončení škôl v Háji, Kremnici a Banskej Štiavnici študoval ešte teológiu v Prešove a Bazileji. V rokoch 1869-75 bol profesorom prírodovedných predmetov fyziky a matematiky na Gymnáziu v Martine. Po zrušení gymnázia odišiel do Černovic, kde bol farárom. Pozornosť si zasluhujú jeho pedagogické náhľady. Sám vypracoval návrh na reformu štúdia. V školskej výchove vyzdvihol význam prírodovedného štúdia, najmä chémie. Kládol dôraz na vzdelanie roľníckeho ľudu a rozkvet remesiel, priemyslu a obchodu. Neskôr ťažko znášal odtrhnutosť od domáceho a slovenského diania, ako o tom písal roku 1922 spisovateľke Elene Maróthy Šoltésovej. V povedomí čitateľskej verejnosti ostal ako autor niekoľkých beletristických prác a článkov prírodovedného a matematického charakteru.

- Karol Holuby bol hurbanista pochádzajúci z Hája, kde sa narodil roku 1826. Vyrastal v národne uvedomelej slovenskej rodine. Ako splnomocnenec Slovenskej národnej rady bol vyslaný v septembri 1848 do obcí pod Javorinou (Kostolného, Vaďoviec, Hrušova, Horných a Dolných Bziniec, Ľubiny), kde mal sprostredkovať rozkazy SNR a získať podporu

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

ozbrojenému boju. Poverený bol zásobovaním povstalcov na Brezovej. Pri Starej Turej viedol ozbrojený odpor občanov Ľubiny proti maďarským gardistom. Po jeho potlačení bol uväznený a spolu so 40 väzňami eskortovaný do Nového mesta nad Váhom, kde bol odsúdený na trest smrti obesením. Zomrel roku 1848 spolu so svojim verným priateľom Vilkom Šulekom. Začiatkom marca 1849 sa konala exhumácia a slávnostný pohreb, na ktorom sa zúčastnil aj Janko Kráľ. Holubyho tragický skon spolu so Šulekom mal veľkú odozvu v slovenskom národe. Ich pamiatka bola uctená premenovaním ulice s menom predsedu potupného súdu Jána Jeszenáka v Bratislave na ulicu Holubyho – Šulekovu.

Ich pamiatke zasvätili spisovatelia niektoré svoje diela, napr. Janko Kráľ báseň Duma dvoch bratov a Jozef Podhradský drámu Holuby a Šulek.

4.2. Spoločenský život

- kluby, spolky, združenia, spoločenské aktivity a akcie

V obci Háj sa každoročne koná množstvo spoločenských a kultúrnych podujatí pre obyvateľov obce. Na organizácii spoločenského života sa podieľa aj obecná samospráva poskytovaním priestorov pre jednotlivé podujatia, a taktiež spolupodieľaním na organizovaní niektorých spoločenských alebo kultúrnych podujatí v spolupráci so materskou školou a miestnymi organizáciami.

Každoročné podujatia:

- Fašiangy
- Veľkonočné tvorivé dielne
- Detský karneval
- Stavanie mája
- Deň matiek
- Deň detí
- Šarkaniáda
- Mesiac úcty k starším
- Privítanie Mikuláša
- Vianočné trhy

Na spoločenskom dianí obce sa bezprostredne podieľajú aj nasledovné organizácie:

- Dobrovoľný hasičský zbor je najaktívnejšou organizáciou s najväčšou členskou základňou, podieľajú sa na plnení úloh Civilnej ochrany obyvateľstva. DHZ bol založený v roku 1890.
- Zbor pre občianske záležitosti (ZPOZ) – podieľa sa na organizovaní významných jubileí občanov, sobášov, uvítaní detí do života, a taktiež pohrebov,
- Materská škola

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

➤ Evanjelická a Rímsko-katolícka farnosť

6. EKONOMICKÉ VYUŽÍVANIE ZDROJOV

6.1. Podnikateľské sféra

- primárny sektor, sekundárny sektor, terciálny sektor, kvartérny sektor, organizačná štruktúra hospodárstva podľa SODB 2011

Obyvateľstvo podľa súčasnej ekonomickej aktivity, pohlavia a miesta narodenia

Pohlavie	Osoby ekonomicky aktívne					
	spolu	%	z toho			vypomáhajúci (neplatení) členovia domácností v rodinných podnikoch
			osoby na materskej dovolenke	pracujúci dôchodcovia	nezamestnaní	
Háj						
Muži	118	52,9	0	4	24	0
Ženy	105	47,1	2	6	13	0
Spolu	223	100,0	2	10	37	0

Osoby na rodičovskej dovolenke	Nepracujúci dôchodcovia	Ostatní nezávislí	Osoby závislé				
			spolu	v tom			
				deti do 16 rokov	študenti stredných škôl	študenti vysokých škôl	
0	48	0	53	45	5	3	
9	61	1	60	39	10	11	
9	109	1	113	84	15	14	

Ostatní závislí, nezistení	Úhrn obyvateľstva	Narodení v obci bydliska	
		spolu	%
4	223	105	47,1
5	241	99	41,1
9	464	204	44,0

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJA NA ROKY 2014-2020

Obyvateľstvo ekonomicky aktívne podľa postavenia v zamestnaní, veku a pohlavia

Vek, pohlavie		Postavenie v zamestnaní						Ekonomicky aktívni spolu
		zamestnanci	podnikatelia		členovia družstiev	vypomáhajúci (neplatení) člen. domácn.	ostatní a nezistení	
			so zamestnancami	bez zamestnancov				
Háj								
15 - 19	muži	0	0	0	0	0	2	2
	ženy	1	0	0	0	0	2	3
	spolu	1	0	0	0	0	4	5
20 - 24	muži	9	0	2	0	0	2	13
	ženy	6	0	0	0	0	2	8
	spolu	15	0	2	0	0	4	21
25 - 29	muži	4	0	1	0	0	2	7
	ženy	5	0	2	0	0	5	12
	spolu	9	0	3	0	0	7	19
30 - 34	muži	11	0	1	0	0	4	16
	ženy	11	0	0	0	0	3	14
	spolu	22	0	1	0	0	7	30
35 - 39	muži	18	0	5	0	0	3	26
	ženy	12	0	4	0	0	1	17
	spolu	30	0	9	0	0	4	43
40 - 44	muži	15	0	1	0	0	3	19
	ženy	15	0	3	0	0	1	19
	spolu	30	0	4	0	0	4	38
45 - 49	muži	12	1	4	0	0	1	18
	ženy	10	0	0	0	0	1	11
	spolu	22	1	4	0	0	2	29
50 - 54	muži	3	0	1	0	0	2	6
	ženy	8	0	0	0	0	1	9
	spolu	11	0	1	0	0	3	15
55 - 59	muži	2	0	0	1	0	2	5
	ženy	8	1	0	0	0	0	9
	spolu	10	1	0	1	0	2	14
60 - 64	muži	6	0	0	0	0	0	6
	ženy	2	0	0	0	0	1	3
	spolu	8	0	0	0	0	1	9
65+	muži	0	0	0	0	0	0	0
	ženy	0	0	0	0	0	0	0
	spolu	0	0	0	0	0	0	0
Úhrn	muži	80	1	15	1	0	21	118
	ženy	78	1	9	0	0	17	105
	spolu	158	2	24	1	0	38	223
%		70,9	0,9	10,8	0,4	0,0	17,0	100,0
Z obyvateľstva v produktívnom veku podiel ekonomicky aktívnych								
Muži		-	-	-	-	-	-	77,1

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Ženy	-	-	-	-	-	-	65,2
Spolu	-	-	-	-	-	-	71,0
Z obyv. v poprodukt. veku podiel ekonomicky aktívnych	-	-	-	-	-	-	0

Obyvateľstvo ekonomicky aktívne podľa pohlavia, dochádzky do zamestnania a odvetvia ekonomickej činnosti

Odvetvie ekonomickej činnosti	Ekonomicky aktívne osoby			
	muži	ženy	spolu	z toho dochádza do zamestnania
Háj				
Pestovanie plodín a chov zvierat, poľovníctvo a služby s tým súvisiace	17	4	21	11
Lesníctvo a ťažba dreva	3	1	4	3
Výroba potravín	1	2	3	3
Výroba nápojov	0	2	2	2
Výroba textilu	1	0	1	1
Výroba odevov	2	2	4	2
Výroba kože a kožených výrobkov	0	1	1	1
Spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva a korku okrem nábytku; výroba predmetov zo slamy a prúteného materiálu	0	1	1	1
Tlač a reprodukcia záznamových médií	1	0	1	0
Výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov	2	0	2	1
Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	0	2	2	1
Výroba elektrických zariadení	3	0	3	2
Výroba strojov a zariadení i. n.	6	2	8	7
Výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov	4	9	13	12
Výroba ostatných dopravných prostriedkov	1	0	1	1
Výroba nábytku	1	0	1	1
Oprava a inštalácia strojov a prístrojov	4	0	4	4
Zber, úprava a dodávka vody	3	0	3	3
Zber, spracúvanie a likvidácia odpadov; recyklácia materiálov	1	0	1	1
Výstavba budov	3	0	3	3
Inžinierske stavby	1	0	1	0
Špecializované stavebné práce	2	4	6	3
Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov	6	0	6	4
Veľkoobchod, okrem motorových vozidiel a motocyklov	4	4	8	7
Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	6	14	20	17
Pozemná doprava a doprava potrubím	9	1	10	9
Skladové a pomocné činnosti v doprave	7	0	7	6
Poštové služby a služby kuriérov	0	2	2	2
Ubytovanie	0	2	2	1
Činnosti reštaurácií a pohostinstiev	1	0	1	1
Informačné služby	1	0	1	1
Finančné služby, okrem poistenia a dôchodkového zabezpečenia	0	1	1	1
Poistenie, zaistenie a dôchodkové zabezpečenie okrem povinného sociálneho poistenia	0	1	1	1
Činnosti v oblasti nehnuteľností	1	0	1	1
Právne a účtovnícke činnosti	0	1	1	1
Architektonické a inžinierske činnosti; technické testovanie a analýzy	2	0	2	1
Vedecký výskum a vývoj	0	1	1	1

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Sprostredkovanie práce	1	0	1	1
Činnosti cestovných agentúr, rezervačné služby cestovných kancelárií a súvisiace činnosti	0	1	1	1
Bezpečnostné a pátracie služby	2	0	2	2
Administratívne, pomocné kancelárske a iné obchodné pomocné činnosti	1	0	1	1
Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	8	13	21	17
Vzdelávanie	2	13	15	14
Zdravotníctvo	2	7	9	8
Starostlivosť v pobytových zariadeniach (rezidenčná starostlivosť)	0	4	4	3
Sociálna práca bez ubytovania	1	1	2	2
Činnosti členských organizácií	1	0	1	0
Ostatné osobné služby	0	3	3	3
Nezistené	7	6	13	7
Spolu	118	105	223	176

6.2. Trh práce

- zamestnanosť, nezamestnanosť

Nezamestnanosť v okrese Turčianske Teplice, vrátane obce Háj sa pohybuje okolo 12,99 % (júl 2014). Väčšina obyvateľov dochádza za prácou do okresných miest – Martin alebo Turčianskych Teplíc.

II. ANALÝZA SITUÁCIE V OBCI

7. SWOT ANALÝZA

Swot analýza obce Háj bola použitá ako metóda, ktorá vychádza:

- z analýzy doterajšieho vývoja,
- súčasného stavu obce s uvedením jeho silných stránok,
- súčasného stavu obce s uvedením jeho slabých stránok,
- jeho potenciálnych rozvojových zdrojov – príležitostí (šancí),
- jeho potenciálnych ohrození rozvojových zámerov – hrozieb (rizík).

Pre definovanie základných prvkov SWOT analýzy obce boli využité:

- poznatky z doterajšieho vývoja a súčasného stavu vybavenia obce,
- rozvojové zábery obce,
- strategické ciele, ich priority a opatrenia.

Silné stránky obce predstavujú potenciálne faktory ďalšieho rozvoja obce vo všetkých základných oblastiach. Vytvárajú východiskovú základňu pre stanovenie reálnych rozvojových cieľov.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Slabé stránky obce predstavujú limitujúce faktory rozvojových zámerov a oblastí, na ktoré treba sústrediť pozornosť orgánov samosprávy.

Príležitosti (šance) sú faktormi, ktoré umožňujú pri ich využití naplnenie rozvojových zámerov obce, ich reálnosť a urýchlenie. Poznanie reálnych príležitostí je východiskom stanovenia splniteľných rozvojových cieľov.

Ohrozenia (riziká) predstavujú skutočnosti, ktoré môžu negatívne ovplyvniť resp. spomaliť realizáciu strategických cieľov rozvoja obce. Dôsledná analýza možností vzniku rizík na celospoločenskej i komunálnej úrovni predstavuje predovšetkým analýzu možností pri zabezpečovaní finančných zdrojov.

SWOT ANALÝZA

Poloha, prírodné pomery, životné prostredie

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• dobrá geografická poloha vzhľadom k rozvojovým pólom Turčianske Teplice, Martin, Banská Bystrica• prirodzená spádovitosť obce ku kúpeľnému mestu Turčianske Teplice (vzdialenosť len 2 km)• veľmi priaznivé prírodné podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva, vidieckej rekreácie a bývania• dobrá kvalita ornej pôdy• prítomnosť geotermálnej vody v k. ú. obce• stabilné územie z hľadiska seizmológie• prírodné lokality s významnými estetickými a biologickými hodnotami• absencia väčších zdrojov znečisťovania živ. prostredia - dobrá kvalita živ. Prostredia	<ul style="list-style-type: none">• vysoký podiel ornej pôdy na úkor lesných a trv. trávnych porastov - intenzívne využívaná poľnohospodárska pôda (veľké bloky parciel ornej pôdy)• absencia verejnej kanalizácie v obci• neudržiavané trávnaté plochy okolo brehov potoka
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">• zlepšenie komunikačného prepojenia obce smerom na Martin a Banskú Bystricu• zintenzívnenie spolupráce ako aj	<ul style="list-style-type: none">• stagnácia už nadviazanej lokálnej ako aj medziregionálnej spolupráce, resp. nenadviažu sa nové partnerské vzťahy

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

<p>spolupráce s okolitými obcami pri komunikačnom prepojení Turčianske Teplice, Rakša, Háj, Čremošné</p> <ul style="list-style-type: none">• využitie prírodného potenciálu vidieckeho cestovného ruchu• využitie alternatívnych zdrojov energie (napr. spracovanie biomasy)• využitie geotermálnej vody• zvýšenie ekologickej stability územia – uplatnenie princípov trvalo udržateľného rozvoja v ďalšom rozvoji územia• realizovanie projektov zameraných na zlepšenie stavu životného prostredia vo všetkých jeho zložkách	<ul style="list-style-type: none">• znižovanie ekologickej stability krajiny v dôsledku doterajšieho spôsobu obhospodarovania krajiny (vysoko intenzívna poľnohospodárska výroba)• nevybudovanie kanalizácie v obci• pokračovanie doterajšieho trendu poľnohospodárskej výroby – vysoká chemizácia, odlesňovanie územia
---	---

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Ľudské zdroje, trh práce

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• záujem o bývanie v obci (migračný prírastok obyvateľstva)• záujem väčšiny nezamestnaných nájsť si prácu• potenciál rastu odbornosti a zručnosti pracovnej sily• potenciál nových zdrojov zamestnanosti v sektore služieb, malého a stredného podnikania	<ul style="list-style-type: none">• nepriaznivá veková štruktúra obyvateľstva• nízka vzdelanostná úroveň obyvateľstva - vysoký podiel obyvateľov so základným a s učňovským vzdelaním bez maturity, resp. nízky podiel obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním• vysoký podiel výskytu dlhodobej nezamestnanosti• nízka znalosť cudzích jazykov• málo pracovných príležitostí
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">• rozvoj multifunkčného poľnohospodárstva – kladný vplyv na tvorbu nových pracovných miest• rozvoj cestovného ruchu (agroturistiky, cykloturistiky) – kladný vplyv na tvorbu nových pracovných miest• rozvoj kúpeľného cestovného ruchu – využitie lokálnej geotermálnej vody• obnovenie a rozvíjanie tradičných remesiel - tvorba nových pracovných miest• rozvoj celoživotného učenia ako záruky rozvoja adaptability pracovnej sily	<ul style="list-style-type: none">• pretrvávajúca nepriaznivá veková štruktúra obyvateľstva a výraznejšie starnutie populácie• odchod mladých a vzdelaných ľudí z obce z dôvodu chýbajúcich perspektív v obci ako aj v jej mikropriestore• apatia nezamestnaných - pasívne zotrvávanie v sociálnej sieti• vznik štrukturálnych rozdielov medzi dopytom a ponukou práce• ďalší rast marginalizácie, vytlačanie čoraz väčšieho počtu rizikových skupín účastníkov z trhu práce a prehĺbenie sociálnej exklúzie

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Ekonomický rozvoj

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• v poľnohospodárstve• priestor pre diverzifikáciu poľnohospodárskej výroby• krásny vzhľad krajiny - vysoký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu – veľmi dobré podmienky pre rozvoj cykloturistiky a agroturistiky• prítomnosť geotermálnej vody – potenciál pre kúpeľný cestovný ruch	<ul style="list-style-type: none">• nízka efektívnosť poľnohospodárskej výroby• zastaranosť technického vybavenia, strojov a zariadení v poľnohospodárskych podnikoch - nedostatočná kapitálová vybavenosť agropodnikov• nízka úroveň materiálno-technickej základne pre rozvoj cestovného ruchu
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">• zvyšujúci sa záujem o eko- a bioprodukty - ekologická produkcia rastlinných a živočíšnych produktov• vybudovanie služieb vidieckej turistiky a agroturistiky• vytvorenie rekreačno-športového strediska cieľom rozvíjať cest. ruch• rozvoj spolupráce subjektov hospodárskeho života• efektívne využitie podporných programov na rozvoj poľnohospodárstva a vidieka• vytvorenie pružného a životaschopného informačného systému o možnostiach získavania dotácií na rozvojové programy• rozvoj informačnej spoločnosti	<ul style="list-style-type: none">• znehodnocovanie prírodného agropotenciálu územia (napr. devastácia poľnohospodárskeho pôdneho fondu)• nerozvíjanie marketingu územia a úrovne poskytovaných služieb cestovného ruchu• nezáujem investorov o mikropriestor obce• implementácia investičných programov bez rešpektovania princípov trvalo udržateľného rozvoja

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Občianska vybavenosť, bytový fond, sociálna a technická infraštruktúra

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• dobré pokrytie obce GSM signálom• dobrá spolupráca obecného zastupiteľstva s aktérmi lokálneho života• vysoká angažovanosť obce o spoluprácu s ďalšími obcami v riešení spoločných problémov	<ul style="list-style-type: none">• zlý technický stav miestnych komunikácií• neprehľadné a úzke spájanie niektorých miestnych komunikácií• nedostatočné využívanie alternatívnych zdrojov energie (hlavne biomasy)• absencia kanalizácie• absencia širokopásmového internetu• zlý technický stav obecných budov
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">• skvalitnenie kultúrno-spoločenskej infraštruktúry• rozvíjanie zariadení na športovo-telovýchovnú činnosť• výstavba kanalizácie• rekonštrukcia miestnych komunikácií• výstavba chodníkov• výstavba cyklistických chodníkov• výstavba nových parkovacích plôch• zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu pre obyvateľov obce• vytvorenie cyklotrás a ich napojenie na už existujúce trasy• zvýšenie starostlivosti o starých obyvateľov obce• podpora projektov rozvoja bývania v obci• vytvorenie podmienok pre rozvíjanie bytového fondu obce• zriadenie internetového klubu pre rozvoj občianskych aktivít	<ul style="list-style-type: none">• nedostatok finančných prostriedkov na skvalitnenie kultúrno-spoločenskej infraštruktúry obce• nedostatok finančných prostriedkov na rozvoj sociálnej infraštruktúry• nedostatok finančných prostriedkov na ďalšie rozšírenie technickej infraštruktúry• nevybudovanie kanalizácie• zhoršovanie kvality miestnych komunikácií z dôvodu nedostatku financií na jej údržbu

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

SWOT analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození poskytla prehľad potenciálnych obmedzení i možností pri ďalšom rozvoji obce. Jej zhodnotenie umožnilo stanoviť nevyhnutné priority strategických cieľov v jednotlivých oblastiach a prijať opatrenia na zabezpečenie ich dosiahnutia. Analýza príležitostí a ohrození umožnila odhaliť doteraz nevyužitú šancu a súčasne definovať riziká, s ktorými sa samospráva môže v ďalšom období stretnúť.

8. PROBLÉMOVÁ ANALÝZA

8.1. Audit problémov - najdôležitejšie problémy, kľúčové problémy – matrica problémov

Z auditu zdrojov a SWOT analýzy vyplýva **kľúčový problém** a to je

„**nedostatok základných služieb a malý rozvoj investícií pre obnovu a rozvoj obce**“.

Kľúčové disparity rozvoja obce Háj:

V **hospodárskej oblasti** je to nedostatok podnikateľskej činnosti, na čo nadväzuje nedostatok pracovných príležitostí. Obec nedostatočne využíva potenciál v oblasti cestovného ruchu, ktorý by mohol byť prínosom v rozšírení ponuky pracovných príležitostí. Obyvatelia riešia viac existenčné problémy ako spoločenské. Napriek tomu je kultúrno-spoločenský život pomerne bohatý. Je v záujme obce podporovať a vytvárať materiálne podmienky pre duchovné, kultúrne a športové aktivity mládeže ale aj dospelých a dôchodcov (športoviská, klubovú činnosť, a pod.)

V obci je malý rozsah služieb (obchodu, pohostinstvo) Obyvatelia si zvykli, ale je potrebné riešiť dopravnú dostupnosť či už smerom do Martina, Prievidze alebo Turčianskych Teplíc.

Riešením základných existenčných problémov sa vyrieši aj vzhľad obce (cesty, bytový fond, potoky, životné prostredie celkom), opatera starých ľudí, stabilizácia a index vitality obyvateľstva.

V **oblasti ľudských zdrojov** patrí ku kľúčovým disparitám slabšia vzdelanostná úroveň obyvateľov obce. Obec ohrozuje negatívny prirodzený prírastok a odchod obyvateľstva do ekonomicky vyspelejších regiónov za prácou. Ďalší základný problém je sociálna inklúzia a ľudské zdroje. Najväčším problémom je **starnutie obyvateľstva** a odchod mladých ľudí z obce. Živitelia rodín odchádzajú za prácou na dlhodobejšie pobyty a v obci zostávajú ženy, deti a dôchodcovia, čo je veľmi negatívny jav pre život rodín ale aj obce.

Nedobudovaná technická infraštruktúra – chýbajúca kanalizácia je istým obmedzením v oblasti zvyšovania kvality života obyvateľov obce. Taktiež je významným indikátorom pre vstup investorov do oblasti.

Hlavné faktory rozvoja obce Háj:

V **hospodárskej oblasti** je hlavným faktorom rozvoja nízka zamestnanosť. Je aj sociálnym determinantom zdravia obyvateľstva.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Cestovný ruch: existuje prírodný, kultúrny, ľudský potenciál obce, ktorý možno efektívne využiť v oblasti rozvoja turistiky, remesiel, rozvoja kultúrnych atraktivít obce. Dôležitým prvkom je propagácia obce a budovanie pozitívneho imidžu.

Existujúce **ľudské zdroje** možno efektívne zapojiť do rozvoja terciálnej sféry podporou podnikania (vzdelávanie, kurzy, školenia, pomoc pri vypracovaní projektov, rozširovanie internetovej gramotnosti a pod.)

Technická a sociálna infraštruktúra : dobudovaním technickej infraštruktúry, výstavbou nových rodinných domov a udrжанím priaznivého životného prostredia sa obec stane príťažlivou pre mladých ľudí a mladé rodiny, čo bude vplývať na rozširovanie a pozitívne sa to odrazí na demografii obyvateľstva.

Ochrana životného prostredia – uvedomelosť obyvateľov je významným prvkom ochrany životného prostredia. Vychádza z princípov trvaloudržateľného rozvoja ochrany a tvorby krajiny, z potreby znižovať a obmedzovať negatívne dopady ľudskej činnosti na zložky životného prostredia..

9. ANALÝZA VÄZIEB NA STRATEGICKÉ DOKUMENTY VÚC

9.1. PHSR VÚC

Súladi PHSR obce Háj s PHSR Žilinského samosprávneho kraja:

Dané aktivity akčného plánu sú v súlade s PHSR Žilinského samosprávneho kraja :

Oblasť : konkurencieschopnosť regiónov:

Strategický cieľ 4. Zachovanie rôznorodosti a zlepšenie spolupráce subregiónov pri posilnení pozície Žilinského kraja a Považia v kontexte Európy regiónov

Špecifický cieľ : 4.1 Posilnenie identity subregiónov ako zdroja ich konkurencieschopnosti

Opatrenie : 4.1.3 Posilňovanie miestnej a regionálnej identity obyvateľov s krajinou, v ktorej žijú a

Aktivity:

- Realizovať projekty zamerané na dosiahnutie cieľovej kvality krajiny a zvýraznenie krajinného rázu.
- Zveľaďovať prírodné a významné krajinné prvky obcí a regiónu pre zvýšenie ich atraktivity a pestrosti.
- Podporovať zabezpečenie súladu medzi záujmami vlastníkov a užívateľov pozemkov či budov s verejno-prospešnými záujmami obcí a regiónu pri dosahovaní cieľovej kvality krajiny, ochrane prírodného a kultúrneho dedičstva v obciach a regióne.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

- Zvýšiť atraktivitu verejných priestorov v sídlach - podporovať komplexnú tvorbu a obnovu kvalitných verejných priestorov v sídlach s dôrazom na požiadavky komunity.
- Posilniť spoluprácu architektov, samosprávy a miestnych obyvateľov pri tvorbe verejných priestorov v obciach a mestách s dôrazom na ich atmosféru a imidž miesta,

9.2. ÚPN VÚC

Obec má vlastný územný plán, ktorý je v súlade s Územným plánom Žilinského samosprávneho kraja.

10. ANALÝZA POTENCIÁLU ÚZEMIA

10.1. Rozvojový potenciál územia, disparity rozvoja

Rozvojová úroveň priestoru a teda i obce je ovplyvnená tromi základnými podmienkami:

- disponibilitou rozvojového potenciálu,
- schopnosťou využitia rozvojového potenciálu,
- vonkajším prostredím, ktoré tvorí legislatíva, ekonomický rozvoj spoločnosti, disponibilita verejných zdrojov a systém ich prerozdelenia.

Rozvojový potenciál obce tvorí je územná a ekonomická priestorová štruktúra, ktorá je systemizovaná v týchto skupinách:

- prírodné zdroje,
- obyvateľstvo,
- miestne hospodárstvo,
- technická infraštruktúra,
- sociálna infraštruktúra,
- miestna samospráva s jej ekonomickými podmienkami.

Keďže jednotlivé podsystémy priestorovej štruktúry sú navzájom späté je ťažké určiť, ktorý z uvedených faktorov je najdôležitejší. Preto pri analýze rozvojových faktorov a rovnako pri ich prognózovaní je potrebné venovať dostatočnú pozornosť všetkým faktorom. Nevyváženosť rozvojových faktorov obmedzuje dynamiku rozvoja a je jednou z príčin rozvojovej diferenciácie medzi obcami a regiónmi.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja

Všeobecné východiská

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
1. Málo pracovných príležitostí a nízke príjmy obyvateľov	⊙ Zvýšenie atraktivity územia obce
2. Nevyhovujúca kvalita životného prostredia	⊙ Nárast počtu nových pracovných príležitostí a zvýšenie príjmov obyvateľstva
3. Nedostatočne využitý kultúrno-historický potenciál obce	⊙ Skvalitnenie životného prostredia
4. Nedostatok sociálnych a zdravotných služieb	⊙ Zachovanie kultúrno-historického dedičstva
5. Nízka úroveň kvality verejnej infraštruktúry a služieb	⊙ Zvýšenie dostupnosti sociálnych a zdravotných služieb
6. Nedostatočná kvalita ľudských zdrojov a spoločenského života	⊙ Vytvorenie podmienok pre poskytovanie kvalitnejších verejných služieb
	⊙ Rozvoj ľudských zdrojov a spoločenského života

Z hľadiska vyváženého a optimálneho rozvoja územia obce a zvyšovania kvality života obyvateľov je nevyhnutné zamerať sa v programovom období 2014 – 2020 na rovnomernejšiu koncentráciu zdrojov do všetkých strategických priorít. Skoordinovaná koncentrácia zdrojov by sa mala prejavovať nielen vo vyššej efektívnosti a účinnosti implementácie verejných politík, ale i možnosti využívania zdrojov z fondov EÚ. Na základe získaných skúseností prvoradá intervencia by mala smerovať do aktivít, ktoré budú mať výraznejší dopad na hospodársky a sociálny rozvoj obce.

III. STRATÉGIA ROZVOJA OBCE

Rozvoj obce je efektívny ak je stanovená jeho stratégia. Tá vychádza z výsledkov prieskumu názorov občanov, zo situačnej analýzy, zo SWOT analýzy a hlavných faktorov rozvoja. Na ich základe je možné stanoviť stratégiu rozvoja obce. V stratégii musí byť jasne daná vízia a ciele. Z nich vychádzajú priority, ktoré sú v súlade s územným plánom obce.

11. VÍZIA A CIELE ROZVOJA OBCE

11.1. Vízia

Orientácia celej stratégie je daná víziou. Tá predstavuje budúcnosť a nie je časovo ohraničená.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Vízia: Obec spokojných ľudí, obec - čistá, bezpečná, bohatá, zdravá, ekologická, príťažlivá, vzdelaná, kultúrna, komunikujúca, prosperujúca

Strategický cieľ: Dosiahnutie trvalo udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce s dôrazom na využitie miestnych zdrojov, pri súčasnom rešpektovaní limitů a zachovaní rovnováhy v jednotlivých zložkách života a životného prostredia obce.

Tento strategický cieľ je postavený na predpoklade, že obec spoločne so svojimi partnermi zlepší kvalitu života obyvateľov predovšetkým v dvoch hlavných smeroch:

- vybudovaním plne funkčných prvkov infraštruktúry vytvorí dobré podmienky pre príjemné a bezproblémové bývanie jej obyvateľov - miestna infraštruktúra
- zlepši starostlivosť o ich životné potreby v oblasti sociálnej, duchovnej i materiálnej – vytváranie pracovných príležitostí, vzdelávanie a informovanie

Vysporiadaním majetkových vzťahov bude možné uzatvárať partnerstvá pri budovaní miestnej infraštruktúry, čo podporí rozvoj podnikateľských aktivít a tým zamestnanosť a viac finančných zdrojov použiteľných na rozvoj obce.

Dostatočná a aktuálna propagácia obce, zabezpečené požadované služby podporia rozvoj cestovného ruchu, ale aj záujem o trvalé bývanie.

Celoživotné vzdelávanie a vybudovaná kultúrna a sociálna infraštruktúra zvýši úroveň vzdelanostných aktivít aj záujem o spoločenské vyžitie v obci a stabilizáciu obyvateľov.

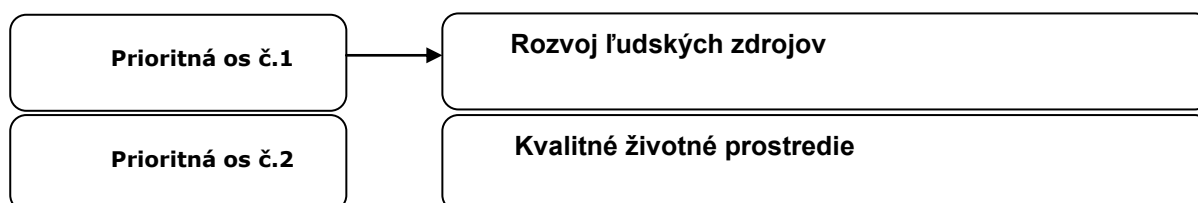
11.2. Ciele stratégie rozvoja

- **(prioritné oblasti,) strategický (globálny) cieľ, všeobecné (strategické) ciele, špecifické ciele**

Naplnenie dlhodobej vízie rozvoja obce Háj vedie cez stanovenie a plnenie strategických cieľov rozvoja obce, ich priorít a opatrení. Tieto boli stanovené predovšetkým na základe problémov, ich príčin a dôsledkov v súčasnom stave obce.

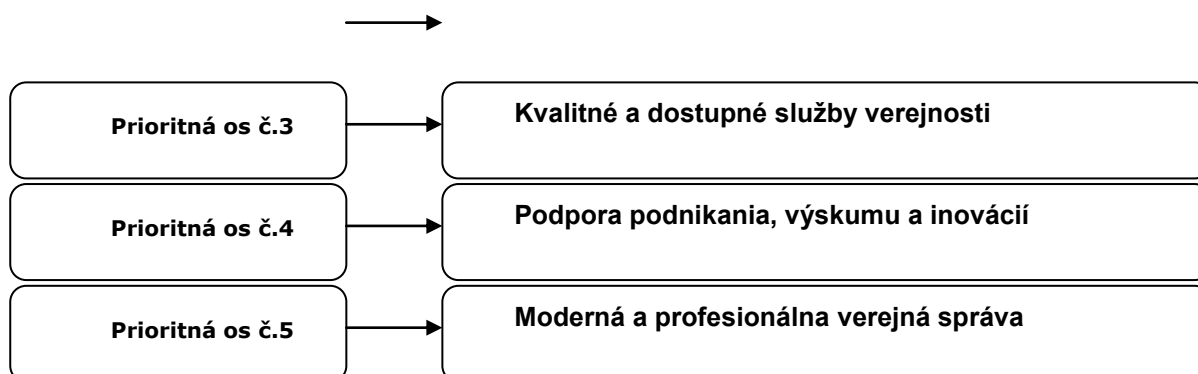
Pre naplnenie dlhodobej vízie mesta boli v PHSR obce Háj stanovené nasledovné strategické ciele:

Schéma prioritných osí PHSR obce Háj:

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Základným predpokladom pre splnenie stanovených cieľov je získanie potrebných finančných zdrojov. Ide najmä o financie z verejných fondov, resp. z fondov Európskej únie. Okrem verejných finančných zdrojov sa počíta aj s účasťou súkromných zdrojov. Ďalším predpokladom pre úspešné splnenie strategických cieľov je dôsledné vypracovanie a predkladanie programových zámerov a zdôvodnených žiadostí o pridelenie finančných prostriedkov na príslušné inštitúcie.

12. FINANČNÝ RÁMEC

12.1. Zdroje financovania stratégie

Financovanie:

- štátny rozpočet,
- rozpočet obce,
- európske fondy,
- súkromné zdroje.

- európske fondy:

Operačné programy pre programové obdobie 2014 – 2020 Názov OP	Riadiaci orgán
Výskum a inovácie	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu a Ministerstva hospodárstva
Integrovaná infraštruktúra	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja
Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny
Kvalita životného prostredia	Ministerstvo životného prostredia
Integrovaný regionálny operačný	Ministerstvo vnútra

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

program	
Efektívna verejná správa	Ministerstvo vnútra
Program rozvoja vidieka OPATRENIE 19 – LEADER	Ministerstvo pôdohospodárstva SR

PROGRAMOVÁ ČASŤ

I. PROGRAM ROZVOJA

1. PRIORITY A OPATRENIA PROGRAMU

- priority, opatrenia a indikatívne aktivity, väzba na *prioritné oblasti a ciele*

Prioritná os č.1 Rozvoj ľudských zdrojov

Prioritná os č.1 Rozvoj ľudských zdrojov vytvára priestor na riešenie problémov týkajúcich sa trhu práce, podpory zamestnanosti, mobility pracovnej sily, podpory sociálneho začlenenia a sociálnych služieb, boja proti chudobe ako aj problematike vzdelávania od predprimárneho (MŠ) až po celoživotné vzdelávanie. Táto prioritná os sa prierezovo dotýka všetkých rozvojových oblastí mesta.

Prioritná os č. 1 Rozvoj ľudských zdrojov naplňa 3 tematické ciele politiky súdržnosti EÚ:

Podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily;

Podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe;

Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania;

Prioritná os Rozvoj ľudských zdrojov má 3 opatrenia:

1.1 Podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily

1.2 Podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe

1.3 Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania

Schéma prioritnej osi 1 Rozvoj ľudských zdrojov

Prioritná os	1. ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV
---------------------	-----------------------------------

Opatrenie

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

1.1 Podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily

1.1.1 Zlepšiť prístup k zamestnaniu

1.1.2 Podpora integrácie mladých ľudí na trh práce

1.1.3 Rovnosť medzi mužmi a ženami a zosúladenia pracovného a súkromného života

1.1.4 Prispôsobenie pracovníkov, podnikov a podnikateľov zmenám

1.2 Podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe

1.2.1 Aktívne začlenenie

1.2.2 Zlepšenie prístupu k cenovo prístupným, trvalo udržateľným a kvalitným službám vrátane zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb všeobecného záujmu

1.2.3 Sociálna inklúzia marginalizovaných komunit

1.3. Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania

1.3.1 Predprimárne vzdelávanie (materské školy)

1.3.2 Celoživotné vzdelávanie

1.3.3 Príprava a začlenenie mladých ľudí na trh práce

Hlavné ciele EÚ 2020	Podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily; Podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe; Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania;
Finančný zdroj:	rozpočet obce Háj, ŠR – OP Ľudské zdroje, ERDF, ESF, KF, MPSVaR SR, iné zdroje
Hlavné indikátory EÚ pre Slovensko	Zvýšiť mieru zamestnanosti obyvateľov vo veku 20 až 64 rokov na 72 % Aspoň 40% obyvateľstva vo veku 30-34 rokov s ukončeným vysokoškolským alebo rovnocenným vzdelaním Zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky pod 6 % (obyvateľstvo vo veku od 18 do 24 rokov) Znížiť počet osôb ohrozených chudobou alebo vylúčením v SR aspoň o 170 tis.

Prioritná os č.2 Životné prostredie a environmentálna infraštruktúra

Kvalita životného prostredia, podobne ako téma doprava, sa radí medzi prioritované témy obce Háj. Negatívny tlak na životné prostredie vytvára najmä chýbajúca kanalizácia.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Schéma prioritnej osi 2 Životné prostredie a environmentálna infraštruktúra

Prioritná os	2. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ENVIRONMENTÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA
Opatrenie	2.1 Ochrana životného prostredia a presadzovanie efektívnosti využívania zdrojov. 2.2 Podpora zatepl'ovania a využívania alternatívnych zdrojov energie 2.3 Politika udržania a rozvoja plôch zelene v obci
Hlavné ciele EÚ 2020	Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch Podpora prispôsobovania sa zmenám klímy, predchádzania a riadenia rizika Ochrana životného prostredia a presadzovanie efektívnosti využívania zdrojov ;
Finančný zdroj:	rozpočet obce Háj, ŠR – ŠR, ERDF, ESF, KF, iné zdroje
Hlavné indikátory EÚ pre Slovensko	Zníženie emisií skleníkových plynov (SP) o 13 % (národný záväzný cieľ pre sektory mimo systému obchodovania s emisiami oproti roku 2005 - stavebníctvo, doprava, poľnohospodárstvo) 14% energie musí pochádzať z obnoviteľných zdrojov Zvýšenie energetickej efektívnosti, zníženie spotreby energie o 1,6 Mtoe

Prioritná os č.3 Kvalitné a dostupné služby verejnosti

Táto prioritná os vytvára priestor pre celé spektrum služieb verejnosti, zvýšenie ich kvality, zlepšenie dostupnosti, efektívnejšieho využívania potenciálu mesta a zvyšovanie kvality života jej obyvateľov. Riešenie tu nájde i šport, kultúra, voľno časové aktivity.

Prioritná os č. 3 Kvalitné a dostupné služby verejnosti napĺňa 2 tematické ciele politiky súdržnosti EÚ:

Podpora začleňovania a boj proti chudobe

Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania

Prioritná os č. 3 Kvalitné a dostupné služby verejnosti má 2 opatrenia:

3.1 Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám

3.2 Konkurencie schopný a atraktívny región

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Schéma prioritnej osi 3 Kvalitné a dostupné služby verejnosti

Prioritná os	3. KVALITNÉ A DOSTUPNÉ SLUŽBY VEREJNOSTI
Opatrenie	<p>3.1 Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám</p> <p>3.1.1 Investovanie do sociálnej infraštruktúry a bývania. Obnova vodovodnej siete.</p> <p>3.1.2 Investovanie do školskej infraštruktúry (predprimárne vzdelávanie,</p> <p>3.1.3 Modernizácia a budovanie sociálnej a zdravotníckej infraštruktúry</p> <p>3.2 Konkurencie schopný a atraktívny región</p> <p>3.2.1 Podpora fyzickej, ekonomickej a sociálnej regenerácie časti obecných území</p> <p>3.2.2 Ochrana, propagácia a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva</p>
Hlavné ciele	Podpora začleňovania a boj proti chudobe
EÚ 2020	Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania
Finančný zdroj:	rozpočet obce Háj, ŠR – ŠR, ERDF, ESF, KF, ŠFRB, MDVaRR SR, iné zdroje
Hlavné indikátory EÚ pre Slovensko	<p>Aspoň 40% obyvateľstva vo veku 30-34 rokov s ukončeným vysokoškolským alebo rovnocenným vzdelaním</p> <p>Zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky pod 6 % (obyvateľstvo vo veku od 18 do 24 rokov)</p> <p>Znížiť počet osôb ohrozených chudobou alebo vylúčením v SR aspoň o 170 tis.</p>

Prioritná os č.4 Podpora podnikania, výskumu a inovácií

Tvorba nových pracovných príležitostí je kľúčovou potrebou obyvateľov obce Háj. Je identifikovaných niekoľko ciest na naplnenie tejto požiadavky. Okrem prepojenia vzdelávania a potrieb trhu práce, zlepšenia podmienok na podnikanie, sú to hlavne investície do inovácií a podpora vedy a výskumu pre inovácie.

Prioritná os č. 4 Podpora podnikania, výskumu a inovácií napĺňa 3 tematické ciele politiky súdržnosti EÚ:

Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Zlepšenie prístupu k informáciám a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality

Zvýšenie konkurencieschopnosti MSP

Prioritná os č. 4 Podpora podnikania, výskumu a inovácií má 2 opatrenia:

4.1 Podpora podnikateľského prostredia priaznivého pre inovácie

4. 2 Zlepšenie prístupu k informáciám a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality

Schéma prioritnej osi 4 Podpora podnikania, výskumu a inovácií

Prioritná os	4. PODPORA PODNIKANIA, VÝSKUMU A INOVÁCIÍ
Opatrenie	4. 1 Podpora podnikateľského prostredia priaznivého pre inovácie 4.2 Zlepšenie prístupu k informáciám a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality
Hlavné ciele EÚ 2020	Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií Zlepšenie prístupu k informáciám a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality Zvýšenie konkurencieschopnosti MSP
Finančný zdroj:	rozpočet obce Háj, ŠR – ŠR, ERDF, ESF, KF, iné zdroje
Hlavné indikátory EÚ pre Slovensko	Investovať 1% HDP EÚ do výskumu a vývoja (% HDP)

Prioritná os č.5 Moderná a profesionálna verejná správa

Moderná, efektívna a profesionálna verejná správa je téma, na ktorú upriamila pozornosť Európska únia pri identifikovaní kľúčových priorít a tematických cieľov pre programové obdobie 2014 – 2020.

Schéma prioritnej osi 5 Moderná a profesionálna verejná správa

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Prioritná os	5. MODERNÁ A PROFESIONÁLNA VEREJNÁ SPRÁVA
Opatrenie	5.1 Budovanie kapacít nositeľov politík zamestnanosti, vzdelávania, sociálnych politík a sektorových a územných stratégií 5.2 Zavedenie inovatívnych elektronických služieb verejnej správy pre občanov a podnikateľov
Hlavné ciele EÚ 2020	Zlepšenie prístupu k informáciám a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality Zvyšovanie inštitucionálnych kapacít a efektivity verejnej správy
Finančný zdroj:	rozpočet obce Háj, ŠR – ERDF, ESF, KF, iné zdroje
Hlavné indikátory EÚ pre Slovensko	Zlepšenie indexu kvality verejnej správy (sleduje Svetová banka) na 90%

Uvedené opatrenia vychádzajú z analýz a naplňajú sa aktivitami, ktoré môžu byť realizované v nadväznosti a v určitých časových horizontoch.

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020**

Tabuľka č.1 PREHĽAD OPATRENÍ A RÁMCOVÝCH AKTIVÍT OBCE HÁJ NA OBDOBIE 2014-2020

PRIORITNÁ OS	OPATRENIE	PODOPATRENIE	RÁMCOVÉ AKTIVITY
1.ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV	1.1 Podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily	1.1.1 Zlepšiť prístup k zamestnaniu	<ul style="list-style-type: none">➤ Podpora komplexných riešení pri zabezpečení lepšieho prístupu k zamestnaniu,➤ Podporiť zdravé starnutie, zabezpečiť dostupnosť a kvalitu verejnej dopravy, bývania, celoživotného vzdelávania, uspokojovania duchovných potrieb a kultúrnych potrieb, dostupnosti a kvality zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb podporujúcich nezávislý, bezpečný, dôstojný a aktívny život v starobe,➤ Podporiť poskytovanie individualizovanejších služieb zamestnanosti, informačných a poradenských služieb pre uchádzačov o zamestnanie a znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, najmä pre mladých ľudí, dlhodobo nezamestnaných, zdravotne znevýhodnených, staršie osoby a ženy na trhu práce,➤ Posilniť kapacity poskytovateľov služieb,
		1.1.2 Podpora integrácie mladých ľudí na trh práce	<ul style="list-style-type: none">➤ Overenie netradičných modelov odborného vzdelávania mladých ľudí, ktorí predčasne ukončili prípravu – odskúšaním modelu škola – dielňa.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

		1.1.3 Rovnosť medzi mužmi a ženami a zosúladenia pracovného a súkromného života	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora zariadení a služieb pre deti za účelom zosúladiť rodinného a pracovného života (jasle, materské školy, opatrovatelky, iných rodinných príslušníkov), ➤ Podpora starostlivosti o zdravotne postihnutého člena rodiny,
		1.1.4 Prispôsobenie pracovníkov, podnikov a podnikateľov zmenám	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora partnerstiev a sietí podnikateľov pri realizácii aktivít a pri šírení tzv. „best practice“ zameraných na tvorbu a udržanie pracovných miest, nediskrimináciu a udržanie rodovej rovnosti v rýchlo sa meniacich požiadavkách trhu práce.
	1.2 Podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe	1.2.1 Aktívne začlenenie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora sociálnej práce a iných odborných činností v prirodzenom prostredí, otvorenom prostredí, náhradnom prostredí a na komunitnej úrovni, ➤ Podpora dostupnosti a zvýšenie kvality vybraných sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a iných systémov podporujúcich sociálnu inklúziu, ➤ Podpora efektivity systému ochrany detí, vrátane jeho inštitucionálneho zabezpečenia, ➤ Podpora rozvoja vybraných druhov sociálnych služieb za účelom zabezpečenia primeraného prístrešia a komplexného riešenia problematiky bytovej exklúzie, ➤ Podpora spolupráce sociálnych partnerov s odbornou verejnosťou.

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020**

		1.2.2 Zlepšenie prístupu k cenovo prístupným, trvalo udržateľným a kvalitným službám vrátane zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb všeobecného záujmu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Realizácia inovatívnych služieb v rámci konceptu integrovanej zdravotnej starostlivosti, ➤ Realizácia sociálnych inovácií v zdravotných a sociálnych službách, ➤ Doplnenie a stabilizácia ľudských zdrojov.
		1.2.3 Sociálna inklúzia marginalizovaných komunit	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora komplexných opatrení na zlepšenie prístupu MRK ku vzdelávaniu ➤ Podpora komplexných opatrení na zlepšenie prístupu MRK k pracovným príležitostiam ➤ Podpora komplexných opatrení na zlepšenie prístupu MRK k zdravotnej starostlivosti
	1.3. Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania	1.3.1 Predprimárne vzdelávanie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora opatrení na zvýšenie odbornej úrovne pedagogickej činnosti učiteľov pri rešpektovaní špecifik materských škôl, ➤ Podpora tvorby nových nástrojov diagnostiky školskej spôsobilosti detí, ➤ Aktivity zamerané na spoluprácu s rodičmi v procese predprimárneho vzdelávania ➤ Podpora inkluzívneho modelu vzdelávania pre potreby predprimárneho stupňa školskej sústavy.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

		1.3.2 Celoživotné vzdelávanie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora projektov zameraných na výkon praktického vyučovania žiakov stredných odborných škôl priamo na pracoviskách iných fyzických alebo právnických osôb, ➤ Podpora tvorby komplexného systému predvídania potrieb pracovného trhu, profesijného poradenstva a relevantných vzdelávacích programov, založených na spolupráci medzi MPSVaR SR, MŠVVaŠ SR, regionálnymi orgánmi a sociálnymi partnermi, ➤ Podpora zakladania partnerstiev medzi školami, regiónmi, mestami, podnikateľskou sférou a tretím sektorom, ➤ Projekty na podporu vzdelávania pre aktívne starnutie, ➤ Podpora vzdelávania a výchova verejnosti v environmentálnej oblasti, ➤ Podpora tvorby a realizácie ďalšieho vzdelávania vo všetkých jeho formách: špecializačné štúdium, certifikačná príprava a sústavné vzdelávanie.
		1.3.4 Príprava a začlenenie mladých ľudí na trh práce	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora zakladania partnerstiev medzi školami, regiónmi, mestami, podnikateľskou sférou a tretím sektorom, ➤ Podpora informačných a poradenských centier pre mladých,
2. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	2.1 Ochrana životného prostredia a presadzovanie efektívnosti využívania		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Príprava na opätovné použitie, zhodnocovanie odpadov vrátane výstavby a rekonštrukcie zariadení na triedený zber

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

A ENVIRONMENTÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA	zdrojov.	<p>komunálnych odpadov,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktualizácia Programu odpadového hospodárstva, s cieľom zvýšiť využiteľnosť a znížiť skládkovanie odpadov, ➤ Vytváranie podmienok na zabezpečenie spojitosti vodných tokov a odstraňovanie bariér vo vodných tokoch a ich realizácia za účelom podpory biodiverzity a zabezpečovania ekosystémových služieb, ➤ Dobudovanie verejných kanalizácií a čistiarní odpadových vôd, ➤ Výstavba zberného dvora ➤ Oprava a regulácia potoka
	2.2 Podpora zatepl'ovania a využívania alternatívnych zdrojov energie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora energetickej efektívnosti a využitia energie z obnoviteľných zdrojov vo verejných infraštruktúrach, vrátane využitia vo verejných budovách a v sektore bývania, ➤ Komplexná obnova budov verejnej správy, budov na bývanie a modernizácia technických zariadení budov, zlepšovanie tepelno-technických vlastností stavebných konštrukcií, ➤ Modernizácia vykurovacích/klimatizačných systémov, systémov prípravy teplej vody, osvetlenia, výťahov, inštalácia systémov merania a riadenia, zmena spôsobu zásobovania teplom smerom k využívaniu efektívnych systémov
	2.3 Politika udržania a rozvoja plôch zelene v obci	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Inventarizácia a kategorizácia zelených plôch ktoré sú v správe a vlastníctve mesta,

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktívna politika obce smerom k ochrane zelených plôch, ➤ Obnova a revitalizácie obecnej a parkovej zelene a prírodných prvkov. ➤ Údržba cintorína a domu smútku
3. KVALITNÉ A DOSTUPNÉ SLUŽBY VEREJNOSTI	3.1 Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám	3.1.1 Investovanie do sociálnej infraštruktúry a bývania. Obnova vodovodnej siete	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia stavebných objektov zariadení tak, aby sa vytvorili vhodné priestorové podmienky pre poskytovanie a zabezpečenie komunitnej starostlivosti, ➤ Podpora rozvoja vybraných sociálnych služieb a vybraných služieb pre rodiny (materská škola), ➤ Investície do budovania sociálnych a nájomných bytov, vrátane podpory aktívneho prístupu fyzických osôb,
		3.1.2 Investovanie do školskej infraštruktúry (predprimárne vzdelávanie, základné školy,	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prístavba, nadstavba, stavebné úpravy, rekonštrukcia existujúcich zariadení materskej školy, ➤ Obstaranie vnútorného a vonkajšieho vybavenia objektov nevyhnutne súvisiaceho s účelom využitia stavby, vrátane IKT vybavenia, ➤ Dobudovanie/úprava športovísk pre deti/študentov, školských jedální, školských kuchýň, ubytovacích zariadení, bezbariérových prístupov, ➤ Dovybavenie (učební) v oblasti praktického vyučovania,
		3.1.3 Modernizácia a budovanie sociálnej a zdravotníckej	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora reštrukturalizácie existujúcich zdravotníckych zariadení na iných služieb (rehabilitácia, sociálnych vecí a rodiny, ošetrovatel'stvo a pod.),

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

		infraštruktúry	➤ Výstavba domova sociálnych služieb
	3.2 Konkurencie schopný a atraktívny región	3.2.1 Podpora fyzickej, ekonomickej a sociálnej regenerácie časti obecných území	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Regenerácia a využitie nevyužívaných objektov a areálov, zanedbaných oblastí prispievajúcich k zvýšenej kvalite života v meste a mestských častiach, ➤ Rekonštrukcia objektov a ich nové využitie, ktoré má charakter verejných služieb, alebo služieb pre občanov, ➤ Budovanie obecných nájomných bytov v rámci existujúcich brownfieldov , ➤ Budovanie občianskej infraštruktúry (voľnočasové aktivity) v rámci existujúcich brownfieldov na (ihriská, športové areály a plochy, kreatívne dielne, kultúrne zariadenia a i.), ➤ Údržba a úprava existujúcich športovísk, vytvorenie nových možností na športovanie, ➤ Podpora rozvoja športových a voľnočasových aktivít na pôde mesta, ➤ Vytváranie podmienok pre podporu obecného podnikania, podnikateľský inkubátor, ➤ Budovanie multifunkčných verejných zariadení, ➤ Revitalizácia zanedbaných areálov a priestranstiev a vytváranie kompaktnej mestskej štruktúry s prvkami verejnej zelene, izolačnej zelene, zelene na strechách budov, (zachytávanie dažďovej vody); rehabilitácia (na úrovni

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

			<p>spoločenskej mienky), revitalizácia (nielen na úrovni fyzickej a mestskej obnovy, ale aj na úrovni spoločenských procesov a interakcií); diverzitu a komplexnosť verejných priestranstiev,</p> <ul style="list-style-type: none">➤ Podpora úpravy verejných priestranstiev, vrátane prípravy projektovej dokumentácie,➤ Dopravné riešenia prístupu k verejným priestranstvám, odbremenenie verejných priestranstiev od dopravy. Napríklad rozširovanie peších zón a zón s maximálnou rýchlosťou 30 km/hod (zón 30), spoločné zdieľanie priestoru chodcami a áut, rozvoj mestskej infraštruktúry pre bicykle,➤ Prvky bezbariérového prístupu,➤ Obnova a doplnenie prvkov spoločne nazývaných mobiliár a prvky malej architektúry, ide napr. o smetné koše, kvetináče, sochy, fontány, studne➤ Oprava, rekonštrukcia a výstavba ciest (spojovacie cesty, mosty, chodníky, osvetlenie)➤ Modernizácia športového areálu obce
		3.2.2 Ochrana, propagácia a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva	<ul style="list-style-type: none">➤ Obnova a revitalizácia najvýznamnejších kultúrnych pamiatok a kultúrnych zariadení,➤ Obnova a revitalizácia múzeí v prírode, zriadenie archeoparkov, remeselných tvorivých dielní, rozvoj lokálnej umeleckej tvorby, folklorizmus,➤ Rozvoj produktov a služieb pre múzejné účely,

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

			➤ Rozvoj lokálnej umeleckej tvorby
4. PODPORA PODNIKANIA, VÝSKUMU A INOVÁCIÍ	4. 1 Podpora podnikateľského prostredia priaznivého pre inovácie		➤ Podpora inovatívnych prístupov vo sfére služieb, kreatívnych centier, kultúrneho a kreatívneho priemyslu, sociálnej inovácie a demonštračných činností a propagácia výsledkov výskumu, inovácií a podpora poradenských služieb pre podniky v oblasti výskumu a inovácií,
	4.2 Zlepšenie prístupu k informáciám a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality		➤ Podpora zavádzania širokopásmového pripojenia a siete novej generácie a budovania regionálnych sietí otvorených pre všetkých operátorov, ➤ Podpora plánovania stimulácie používania širokopásmového internetu.
5. MODERNÁ A PROFESIONÁLNA VEREJNÁ SPRÁVA	5.1 Budovanie kapacít nositeľov politík zamestnanosti, vzdelávania, sociálnych politík a sektorových a územných stratégií		➤ Integrácia a optimalizácia procesov a organizácie efektívnej verejnej správy, ➤ Podpora boja proti korupcii a transparentné verejné obstarávanie, ➤ Spolupráca s organizáciami občianskej spoločnosti. ➤ Posilnenie analytických kapacít verejnej správy a organizácií občianskej spoločnosti prostredníctvom budovania nových kapacít a posilňovanie existujúcich odborných kapacít, ➤ Aktivity zamerané na podporu inovatívnych projektov prispievajúcich k rozvoju analytických kapacít, mapovaniu hospodárskeho a sociálneho potenciálu občianskej spoločnosti a formulovaniu nových reformných cieľov

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020**

		verejných politík.
	5.2 Zavedenie inovatívnych elektronických služieb verejnej správy pre občanov a podnikateľov	<ul style="list-style-type: none">➤ Podpora zavádzania inovatívnych elektronických služieb verejnej správy pre občanov a podnikateľov,➤ Podpora tvorby platformy pre otvorené dáta a ich využívanie,➤ Podpora informatizácie samosprávy,➤ Vytvorenie podmienok na realizáciu eGovernment cloudu a podpora cloudových služieb.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

II. IMPLEMENTČNÝ RÁMEC PROGRAMU

2. ZABEZPEČENIE IMPLEMENTÁCIE PROGRAMU

2.1. Sociálno-ekonomické partnerstvo

2.2. Inštitucionálne zabezpečenie implementácie programu

2.3. Organizačné zabezpečenie implementácie programu

Na realizáciu stratégií bude potrebné používať nielen vlastné zdroje, ale bude hľadať aj finančné zdroje z iných zdrojov. Obec sa bude usilovať o získanie dotácií v rámci pomoci EÚ – Partnerská dohoda na roky 2014 – 2020 a ďalších grantových systémov podporujúcich princíp environmentálny, cezhraničnej spolupráce, rozvoja ľudských zdrojov a pod.

Pre programové obdobie operačných programov 2014 – 2020 je obec zaradená medzi obce do 1000 obyvateľov a čerpanie finančných prostriedkov bude prioritne prostredníctvom **Programu rozvoja vidieka- opatrenie 7 a 19 (Leader/CLLD) a prostredníctvom týchto operačných programov:**

Operačné programy pre programové obdobie 2014 – 2020 Názov OP	Riadiaci orgán
Výskum a inovácie	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu a Ministerstva hospodárstva
Integrovaná infraštruktúra	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja
Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny
Kvalita životného prostredia	Ministerstvo životného prostredia
Integrovaný regionálny operačný program	Ministerstvo vnútra
Efektívna verejná správa	Ministerstvo vnútra

3. ZÁKLADNÝ IMPLEMENTAČNÝ RÁMEC PROGRAMU

3.1. Indikatívny finančný rámec programu

3.2. Realizačný rámec opatrení

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Finančné a integračné nástroje politiky súdržnosti v rokoch 2014 - 2020

Miestny rozvoj riadený spoločenstvom

V priebehu minulých rokov sa uplatňoval prístup LEADER v oblasti miestneho rozvoja riadeného spoločenstvom (CLLD). Bol založený na skúsenostiach iniciatívy financovanej zo štrukturálnych fondov EÚ, ktorý mal pomôcť zúčastneným stranám vo vidieckych oblastiach zhodnotiť dlhodobý potenciál ich miestneho regiónu. Ukázal sa ako efektívny a účinný nástroj pri uskutočňovaní rozvojových politík. Návrh nariadenia o budúcom nástroji CLLD pre obdobie 2014-2020 sa zakladá na prístupe LEADER a týka sa všetkých fondov začlenených do spoločného strategického rámca – Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Európsky sociálny fond (ESF), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV), Európsky fond námorného a rybného hospodárstva (EFNRH) a Kohézny fond (KF) – na programové obdobie rokov 2014-2020 (fondy SSR).

CLLD je nástroj, ktorý sa má využívať špeciálne na subregionálnej úrovni a ktorý dopĺňa ďalšiu rozvojovú podporu na miestnej úrovni. CLLD môže mobilizovať a zapájať miestne spoločenstvá a organizácie, aby prispeli k dosiahnutiu cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, v oblasti podpory územnej súdržnosti a dosahovania konkrétnych politických cieľov.

Hlavné ciele návrhu Komisie sú zjednodušiť a rozšíriť využívanie nástroja CLLD ako rozvojového nástroja. Návrhy CLLD budú:

- vyzývať miestne spoločenstvá, aby vytvárali integrované prístupy zhora nadol v podmienkach, keď treba reagovať na územné a miestne problémy, ktoré si vyžadujú štrukturálnu zmenu;
- budovať kapacity spoločenstva a podporovať inovácie (vrátane sociálnych inovácií), podnikanie a možnosti zmien podporou rozvoja a objavovaním nevyužitého potenciálu v rámci spoločenstiev a území;
- podporovať vlastníctvo na úrovni spoločenstva zvyšovaním účasti v rámci spoločenstiev a budovať zmysel pre zapojenie sa a vlastníctvo, ktoré zvyšujú účinnosť politík EÚ; a
- pomáhať viacúrovňovej správe poskytnutím spôsobu, ktorým sa miestne spoločenstvá budú v plnej miere podieľať na určovaní charakteru realizácie cieľov EÚ vo všetkých oblastiach.

ZÁŠADNÉ PRVKY MIESTNEHO ROZVOJA RIADENÉHO SPOLOČENSTVOM

Miestne akčné skupiny by mali tvoriť zástupcovia miestnych verejných a súkromných spoločensko-hospodárskych záujmov, ako napríklad podnikatelia a ich združenia, miestne orgány, susedské alebo vidiecke združenia, občianske skupiny (napríklad zástupcovia menších, starších občanov, žien či mužov, mládeže, podnikateľov atď.), komunitné a dobrovoľnícke organizácie atď. Zástupcovia občianskej spoločnosti a partneri zo súkromného sektora by mali mať najmenej 50 % rozhodovacích právomocí a žiadna záujmová skupina by samotná nemala mať viac než 49 % hlasov.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Stratégie pre miestny rozvoj musia byť v súlade s príslušnými programami fondov SSR, prostredníctvom ktorých sú podporované. Mali by určiť oblasť a obyvateľstvo, ktorých sa stratégia týka, vykonať analýzu rozvojových potrieb a potenciálu danej oblasti vrátane analýzy silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb (SWOT analýzu) a popísať ciele, rovnako ako integračný a inovačný charakter stratégie vrátane cieľov pre výstupy a výsledky. Stratégie by mali zahŕňať aj akčný plán, ktorý ukazuje, ako sa ciele premietnu do konkrétnych projektov, prevádzkových a monitorovacích opatrení a finančného plánu.

Oblasť a obyvateľstvo, ktorých sa daná miestna stratégia týka, by mali byť jednoliate, cielené a mali by ponúkať dostatočné kritické množstvo pre účinnú realizáciu stratégie. Úlohou miestnych akčných skupín je určiť, ktorých oblastí a obyvateľstva sa ich stratégie budú týkať, tieto stratégie však musia byť v súlade s kritériami, ktoré Komisia stanoví prostredníctvom delegovaného aktu. Na porovnanie, ustanovenia z rokov 2007-2013, ktoré sa týkajú obyvateľstva, na ktoré sa vzťahuje program LEADER, sa zameriavajú na minimálne 10 000 obyvateľov a maximálne na 150 000 obyvateľov. Priemerný počet obyvateľov, ktorí sa zúčastnili na programoch URBAN II financovaných z EFRR v období rokov 2000-2006, bol približne 30 000.

OPATRENIE 7 - ZÁKLADNÉ SLUŽBY A OBNOVA DEDÍN VO VIDIECKYCH OBLASTIACH

Podopatrenie: **7.2 Podpora investícií do budovania, zlepšenia alebo rozšírenia všetkých typov malej infraštruktúry vrátane investícií do obnoviteľných zdrojov energie a úspor energie**

Názov operácie:

Využitie obnoviteľných zdrojov energie

Opis operácie:

Výstavba nových, rekonštrukcia, modernizácia a oprava zariadení na využívanie OZE pre spotrebu energie v budove – napr. zriaďovanie kotolní a príslušných rozvodov pre budovy v majetku obce (napr. vykurovanie a zohrievanie vody v obecnom úrade, nájomných bytov, kultúrneho domu a pod.). Oprávnenými môžu byť aj investície smerujúce k zvyšovaniu energetickej efektívnosti budov (napr. zateplovanie, výmena okien, regulácia vykurovacej sústavy), ale len ak sú súčasťou projektu, ktorý je spojený s využívaním OZE.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Názov operácie:

Investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov

Opis operácie:

- výstavba, rekonštrukcia, modernizácia, dostavba kanalizácie, vodovodu, alebo čistiarne odpadových vôd;
- výstavba a rekonštrukcia miestnych komunikácií, lávok, mostov, chodníkov a záchytných parkovísk, autobusových zastávok – za predpokladu, že prispievajú k ekonomickému rozvoju, verejnému záujmu, k rozvoju vidieckeho cestovného ruchu a bezpečnosti obyvateľov, výstavba, rekonštrukcia a údržba odvodňovacích kanálov, prehlbovanie existujúcich obecných studní.

Podopatrenie: 7.3 Podpora infraštruktúry širokopásmového internetu vrátane jej budovania, zlepšenia a rozšírenia, podpora pasívnej infraštruktúry širokopásmového internetu a zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu a verejnému e-governmentu

Názov operácie:

- *Budovanie širokopásmového internetu*

Opis operácie:

- Vytvorenie prístupu k širokopásmovému internetu prostredníctvom budovania prístupových sietí vrátane zariadenia verejne prístupného miesta.

Podopatrenie: 7.4 Podpora investícií do zriaďovania, zlepšenia alebo rozšírenia miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane služieb v oblasti voľného času a kultúry a do súvisiacej infraštruktúry

Názov operácie:

Investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry

Opis operácie:

- investície súvisiace so zlepšovaním vzhľadu obcí a s vytváraním podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – úprava verejných priestranstiev, tvorba parkov, výstavba/rekonštrukcia/modernizácia športovísk a detských ihrísk, amfiteátrův, investície do

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť vrátane rekonštrukcie existujúcich kultúrnych domov;

- zriadenie nových, prístavba, prestavba, rekonštrukcia a modernizácia existujúcich domov smútku vrátane ich okolia
- investície súvisiace so zvyšovaním kvality života obyvateľov – investície spojené s odstraňovaním malých tzv. divokých skládok odpadov resp. opusteného odpadu
- Investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu na verejných priestoroch (montáž kamerových systémov a iných bezpečnostných prvkov)
- investície súvisiace s vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov

Podopatrenie: **7.5 Podpora investícií pre verejné využívanie rekreačnej infraštruktúry, informačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu**

Názov operácie:

Rozvoj a marketing vidieckeho cestovného ruchu

Opis operácie:

- investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turisticky zaujímavých bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry - kultúrne a prírodné dedičstvo, národné kultúrne pamiatky a pamiatkové územia, prírodné úkazy, historické, prírodné a iné zaujímavosti, zriadenie múzejných zariadení a galerijných zariadení a pod.;
- investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov;
- marketing a manažment služieb vidieckeho cestovného ruchu a propagácie územia rôznymi formami (tlačené/elektronické formy propagácie, podujatia zamerané na propagáciu, veľtrhy ...);
- budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhliadkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách;
- informačné body, smerové tabule, KIOSK.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

OPATRENIE 19 – LEADER

Podopatrenie: **19.1 Prípravná podpora**

Názov operácie:

Budovanie kapacít, tréningy a sieťovanie za účelom prípravy a implementácie stratégie miestneho rozvoja

Opis operácie:

Prístup zdola nahor je jednou z efektívnych možností zapojenia miestnych obyvateľov na vidieku do rozhodovacieho procesu na lokálnej úrovni. Na to je však potrebné poznať možnosti daného územia a zmobilizovať miestne obyvateľstvo a zapájať ho aktívne do procesov rozhodovania. Cieľom podopatrenia je tak pripraviť vidiecke verejno-súkromné partnerstvá, ktoré v programovom období 2007 – 2013 nerealizovali prístup LEADER. Výsledkom budú pripravené partnerstvá, schopné uchádzať sa o podporu v rámci nástroja CLLD a schopné efektívne pripraviť a implementovať stratégiu CLLD, ktorá vznikne v nadväznosti na budovanie lokálnych kapacít správnym uplatňovaním strategického plánovania, vytváraním sietí, informovanosťou o prístupe zdola nahor, zanalyzovaním potrieb a problémov daného územia a ďalších základných znakov metódy LEADER/CLLD. Výsledky budú prispievať k príprave a vytvoreniu predpokladu na zvýšenie kvality života na vidieku na území SR.

Podopatrenie: 19.2: **Podpora implementácie operácií v rámci stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou**

Názov operácie:

Implementácia opatrení v rámci CLLD

Opis operácie:

V nadväznosti na oblasti, ktoré budú môcť realizovať MAS v rámci stratégií CLLD z EFRR v rámci CLLD v IROPe a s cieľom doplnkovosti PRV a IROP v oblasti podpory CLLD, sa v rámci opatrenia LEADER stanovujú nasledovné oblasti, ktoré budú môcť MAS v rámci stratégií CLLD financovať z EPFRV v nadväznosti na uvedené priority a oprávnené opatrenia v časti 8.2.16.2 tohto opatrenia:

Oblasti zamerania v rámci LEADER:

1. *Konkurencieschopnosť a diverzifikácia poľnohospodárstva a lesníctva* – podpora podnikov, malých fariem, mladých farmárov, cieľom má byť zvýšenie konkurencieschopnosti

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

poľnohospodárstva a lesníctva, podpora začatia podnikania, umiestnenie produktov na trh, investície do spracovania a marketingu miestnych výrobkov, krátke dodávateľsko-odberateľské reťazce, diverzifikácia poľnohospodárskej výroby.

2. *Kvalita života* – obnova a rozvoj obcí cez investície do drobnej infraštruktúry a miestnych služieb, zveľaďovanie vidieckeho priestoru, vytváranie podmienok pre podnikateľskú, komunitnú, spolkovú a športovú činnosť obyvateľov, posilňovanie tradícií, histórie územia a zvykov
3. *Vidiecky cestovný ruch (VCR)* – verejné a súkromné investície do rozvoja VCR, investície, ktoré zvýšia a podporia využitie potenciálu VCR v území, zlepšia kvalitu služieb, vytvoria doplnkové služby, investície do podpory agroturizmu, marketing a propagácia, infraštruktúra VCR, investície v oblasti rozvoja cykloturistiky a pod.
4. Technológie šetrné k životnému prostrediu, inovácie a vedomostná základňa vo vidieckych oblastiach a využívanie IKT – investície do OZE, vzdelávacie a informačné akcie, výmenné návštevy podnikov, spolupráca – zameranie na zavádzanie inovácií, zlepšovanie výkonnosti podnikov, prenos vedomostí v oblasti vidieckeho cestovného ruchu, investície podporujúce využívanie IKT.

Podopatrenie 19.3 **Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnych akčných skupín**

Názov operácie:

Príprava a vykonávanie projektov spolupráce MAS

Opis operácie:

v rámci podopatrenia projektov spolupráce, môže ísť o 2 typy spolupráce:

1. Národná – MAS, ktorá je vybraná a schválená RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja v spojení s inou schválenou MAS a/alebo s verejno-súkromnými partnerstvami, ktoré pracujú na princípoch LEADER na území SR,
2. Nadnárodná – MAS, ktorá je vybraná a schválená RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja v spojení s inou schválenou MAS v EÚ a/alebo s verejno-súkromným partnerstvom, ktoré pracujú na princípoch LEADER, na území EÚ alebo 3 krajín.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

4. MONITORING

Overiteľnosť a kontrolovateľnosť opatrenia:

Riziká implementácie opatrenia

- procesy verejného obstarávania
- výber prijímateľov
- informačný systém
- kontrola žiadostí o platbu

Opatrenia na zmiernenie rizika implementácie:

- povinnosť postupovať v zmysle legislatívy o verejnom obstarávaní vrátane aplikovania sociálneho aspektu pri verejnom obstarávaní;
- overiteľnosť a kontrolovateľnosť je zabezpečená systémom administratívnych kontrol a kontrol na mieste v zmysle legislatívy upravujúcej kontroly investičných opatrení.

5. ČASOVÝ HARMONOGRAM

Príprava technickej dokumentácie k stavebnému povoleniu – 3 – 4 mesiace

Termín vyhlásenia výziev – minimálne 1 x v roku

Termín realizácie tvorby a spravovania projektovej žiadosti – 2-3 mesiace

Proces verejného obstarávania – min. 2 mesiace

Podľa finančných možností je možné realizovať niektoré opatrenia súbežne, následne alebo v rámci spoločných projektov.

Odhad realizácie PHSR vychádza preto zo všeobecne očakávaných zdrojov financovania.

Finančnú náročnosť pri riešení konkrétnych opatrení bude možné stanoviť až v akčných plánoch podľa aktuálnej menovej politiky.

Vzor realizácie opatrení akčného plánu je v Prílohe č.1.

Akčné plány na jednotlivé volebné obdobia (4 roky) schvaľuje obecné zastupiteľstvo podľa dostupnosti finančných prostriedkov a časových možností.

Každý akčný plán musí byť:

1. Reálny podľa finančných a časových možností.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

2. Konkrétny - rieši príčinu špecifického cieľa
3. Flexibilný – podľa možnosti spoločného postupu všetkých zúčastnených strán.
4. Transparentný – verejné prístupný a kontrolovateľný.
5. Monitorovateľný a hodnotiteľný v merateľných jednotkách.

Časový harmonogram realizácie PHSR obce Háj

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Háj je vypracovaný pre roky 2014 až 2020.

Podrobnejší harmonogram realizácie konkrétnych projektových zámerov (v súlade s kompetenciami obce Háj) bude súčasťou jednotlivých akčných plánov, resp. Interného zásobníka projektových zámerov obce.

MONITORING

Overiteľnosť a kontrolovateľnosť opatrenia:

Riziká implementácie opatrenia

- procesy verejného obstarávania
- výber prijímateľov
- informačný systém
- kontrola žiadostí o platbu

Opatrenia na zmiernenie rizika implementácie:

- povinnosť postupovať v zmysle legislatívy o verejnom obstarávaní vrátane aplikovania sociálneho aspektu pri verejnom obstarávaní;
- overiteľnosť a kontrolovateľnosť je zabezpečená systémom administratívnych kontrol a kontrol na mieste v zmysle legislatívy upravujúcej kontroly investičných opatrení.

ČASOVÝ HARMONOGRAM

Príprava technickej dokumentácie k stavebnému povoleniu – 3 – 4 mesiace

Termín vyhlásenia výziev – minimálne 1 x v roku

Termín realizácie tvorby a spravovania projektovej žiadosti – 2-3 mesiace

Proces verejného obstarávania – min. 2 mesiace

Podľa finančných možností je možné realizovať niektoré opatrenia súbežne, následne alebo v rámci spoločných projektov.

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Odhad realizácie PHSR vychádza preto zo všeobecne očakávaných zdrojov financovania.

Finančnú náročnosť pri riešení konkrétnych opatrení bude možné stanoviť až v akčných plánoch podľa aktuálnej menovej politiky.

Vzor realizácie opatrení akčného plánu je v Prílohe č.1.

Akčné plány na jednotlivé volebné obdobia (4 roky) schvaľuje obecné zastupiteľstvo podľa dostupnosti finančných prostriedkov a časových možností.

Každý akčný plán musí byť:

1. Reálny podľa finančných a časových možností.
2. Konkrétny - rieši príčinu špecifického cieľa
3. Flexibilný – podľa možnosti spoločného postupu všetkých zúčastnených strán.
4. Transparentný – verejný prístupný a kontrolovateľný.
5. Monitorovateľný a hodnotiteľný v merateľných jednotkách.

Časový harmonogram realizácie PHSR obce Háj

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Háj je vypracovaný pre roky 2014 až 2020.

Podrobnejší harmonogram realizácie konkrétnych projektových zámerov (v súlade s kompetenciami obce Háj) bude súčasťou jednotlivých akčných plánov, resp. Interného zásobníka projektových zámerov obce.

Prieskum názorov obyvateľstva:

Ciele a zámery vychádzajú z realizovaného prieskumu názorov obyvateľov obce Háj

PRIESKUM NÁZOROV OBYVATEĽSTVA

Prieskum bol uskutočnený v auguste až septembri 2014, keď sa prvýkrát začalo hovoriť o potrebe základných plánovacích dokumentov. Z tohto prieskumu a zo SWOT analýzy, ktorá je zostavená z postrehov a pripomienok obyvateľov je zjavná zhoda alebo rozdiel potrieb obyvateľov.

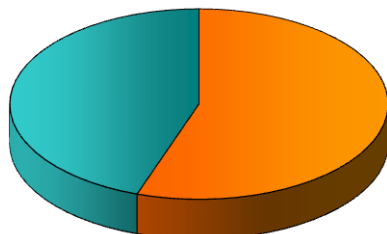
1. otázka – štruktúra respondentov

	žien	mužov	spolu
Počet	120	97	210
%	55,30%	44,70%	100%

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

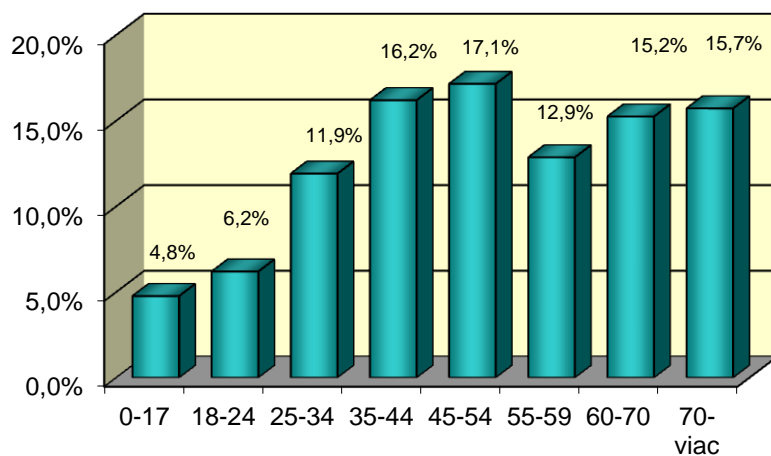
mužov
44,7%

žien
55,30%

2. Veková štruktúra obyvateľov v domácnostiach zapojených do dotazníka

vek	15-17	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-70	71-viac	spolu
Počet	10	13	25	34	36	27	32	33	210
%	4,8%	6,2%	11,9 %	16,2%	17,1%	12,9%	15,2%	15,7%	100%

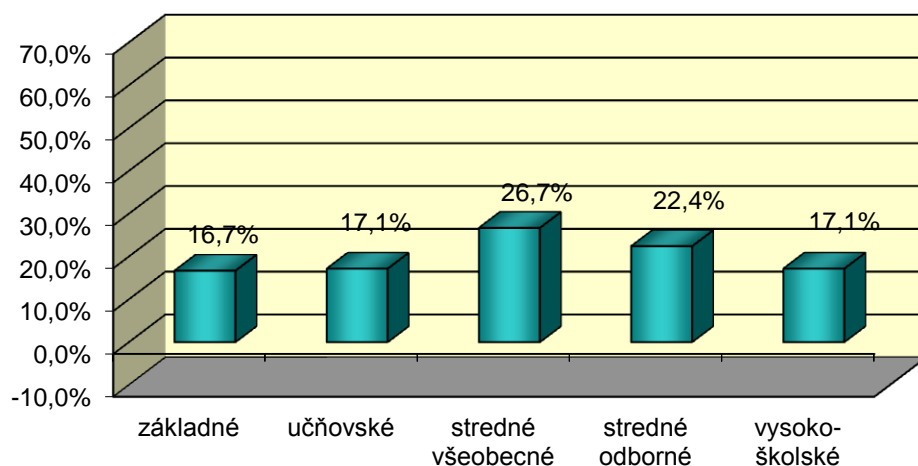

3. vzdelanie - najvyššie dosiahnuté :

	základné	učňovské	stredné všeobecné	stredné odborné	vysoko- školské	počet
Počet	35	36	56	47	36	210
%	16,7%	17,1%	26,7%	22,4%	17,1%	100%

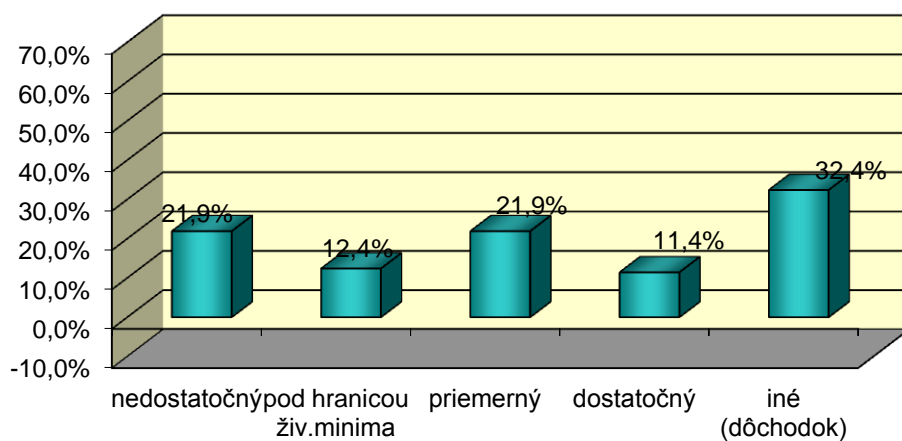

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

4. Subjektívne ohodnotenie výšky príjmu respondentov

	nedostatočný	pod hranicou živ.minima	priemerný	dostatočný	iné (dôchodok)	celkový počet odpovedí
počet	46	26	46	24	68	210
%	21,9%	12,4%	21,9%	11,4%	32,4%	100%

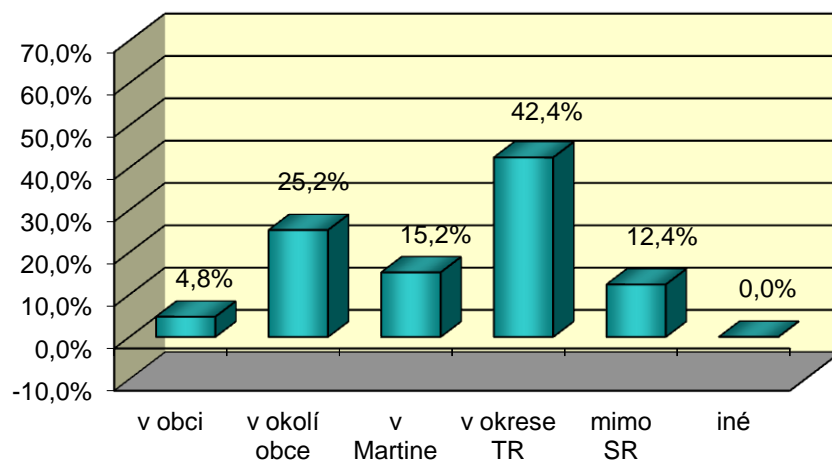
5. Predstava o mieste zamestnania

v obci	v okolí obce	v Martine	v okrese TR	mimo SR	iné	celkový počet odpovedí
--------	--------------	-----------	-------------	---------	-----	------------------------

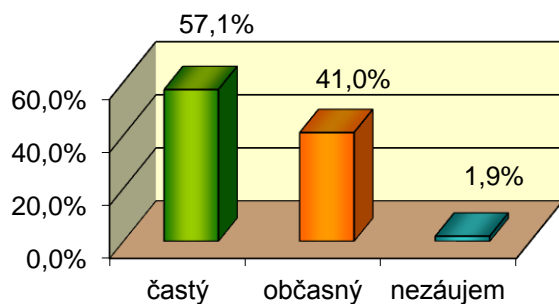
PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

počet	10	53	32	89	26	0	9
%	4,8%	25,2%	15,2%	42,4%	12,4%	0,0%	100%

6. Záujem občanov o dianie v obci

	častý	občasný	nezáujem	počet odpovedí
počet	120	86	4	210
%	57,1%	41,0%	1,9%	100%

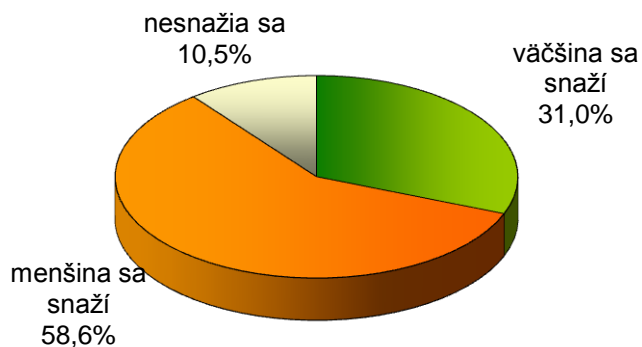

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

7. Ohodnotenie aktívnosti spoluobčanov skrášlit' - spríjemniť život v obci a prostredie

	väčšina sa snaží	menšina sa snaží	nesnaží a sa	počet odpovedí
počet	65	123	22	210
%	31,0%	58,6%	10,5%	100%

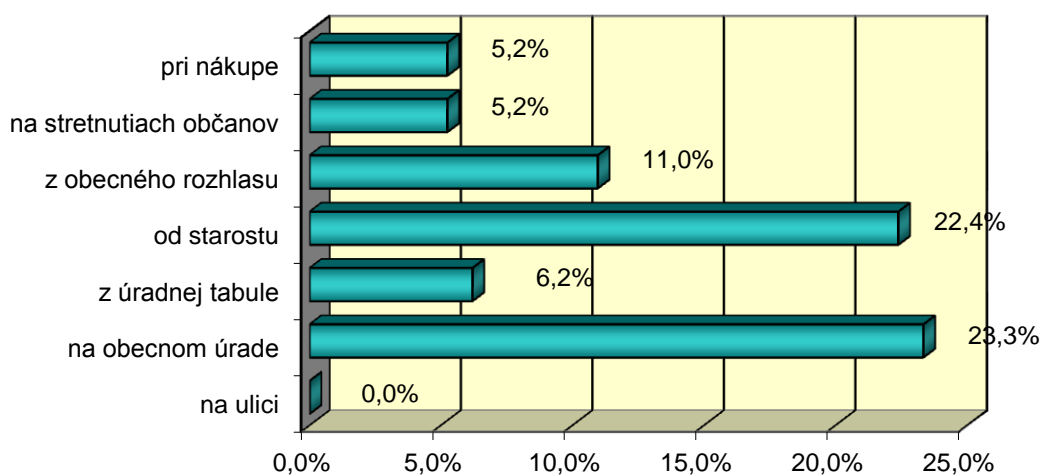

8. Zdroje získavania informácií o dianí obce

	počet odpovedí	%
na ulici	0	0,0%
na obecnom úrade	49	23,3%
z úradnej tabule	13	6,2%
od starostu	47	22,4%
z obecného rozhlasu	23	11,0%
na stretnutiach občanov	11	5,2%
pri nákupe	11	5,2%
od poslancov obce	56	26,7%
v spolku/združení	0	0,0%
z obecných novín	0	0,0%
v kostole	0	0,0%
na návšteve	0	0,0%
na inom mieste	0	0,0%
spolu	63	100%

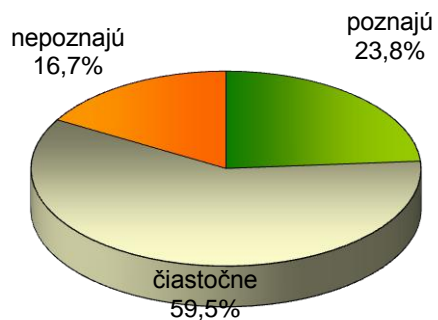

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

9. Miera oboznámenosti občanov s rozvojovými prioritami obce

	poznajú	čiastočne	nepoznajú	počet odpovedí
počet	50	125	35	210
%	23,8%	59,5%	16,7%	100%

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Prieskum názorov na vybrané investičné a neinvestičné akcie v %

Poradie	Ktoré problémy je potrebné podľa Vás riešiť čo najskôr ?	v %
1.	Rekonštrukcia chodníkov a oprava miestnych komunikácií (nové asfaltové koberce pre cesty II. a III. triedy)	78 %
2.	Výstavba verejnej kanalizácie	78 %
3.	Oprava koryta potoka	66 %
4.	Likvidácia nelegálnych skládok odpadu s ich následnou rekultiváciou	48 %
5.	Výstavba nových miestnych komunikácií	46 %
6.	Rekonštrukcia mosta cez potok ku družstvu	42 %
7.	Budovanie novej autobusovej zastávky a prístreškov	40 %
8.	Rekonštrukcia budovy materskej školy (nová fasáda, vnútorné vybavenie)	40 %
9.	Úprava centrálnych zón a zlepšenie celkového vzhľadu obce;	34 %
10.	Výstavba multifunkčného ihriska	34 %
11.	Úprava cintorínu, zlepšenie jeho vybavenosti a prístupnosti	32 %
12.	Budovanie oplotenia ihriska	32 %
13.	Rekonštrukcia verejného osvetlenia	30 %
14.	Výstavba cyklistických trás a prepojenie prirodzených regiónov	28 %
15.	Budovanie komplexných informačných systémov;	20 %
16.	Sprístupnenie internetu pre verejnosť	18 %
17.	Revitalizácia štrkoviska - lomu nachádzajúceho sa na konci intravilánu obce (prírodný amfiteáter)	16 %
18.	Budovanie kamerového systému	12 %
19.	Dobudovanie parkovacích plôch	6 %

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Poradie	Ktoré problémy je potrebné podľa Vás riešiť v budúcnosti ?	V %
1.	Budovanie komplexných informačných systémov;	62 %
2.	Úprava centrálnych zón a zlepšenie celkového vzhľadu obce;	56 %
3.	Budovanie oplozenia ihriska	52 %
4.	Výstavba cyklistických trás a prepojenie prirodzených regiónov	50 %
5.	Rekonštrukcia verejného osvetlenia	50 %
6.	Rekonštrukcia mosta cez potok ku družstvu	50 %
7.	Výstavba multifunkčného ihriska	48 %
8.	Sprístupnenie internetu pre verejnosť	44 %
9.	Výstavba nových miestnych komunikácií	42 %
10.	Revitalizácia štrkoviska - lomu nachádzajúceho sa na konci intravilánu obce (prírodný amfiteáter)	40 %
11.	Dobudovanie parkovacích plôch	40 %
12.	Budovanie novej autobusovej zastávky a prístreškov	40 %
13.	Budovanie kamerového systému	36 %
14.	Rekonštrukcia budovy materskej školy (nová fasáda, vnútorné vybavenie)	34 %
15.	Oprava koryta potoka	30 %
16.	Úprava cintorínu, zlepšenie jeho vybavenosti a prístupnosti	24 %
17.	Rekonštrukcia chodníkov a oprava miestnych komunikácií (nové asfaltové koberce pre cesty II. a III. triedy)	22 %
18.	Likvidácia nelegálnych skládok odpadu s ich následnou rekultiváciou	22 %
19.	Výstavba verejnej kanalizácie	20 %

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Poradie	Ktoré problémy nie je potrebné podľa Vás riešiť.	V %
1.	Dobudovanie parkovacích plôch	44 %
2.	Budovanie kamerového systému	42 %
3.	Revitalizácia štrkoviska - lomu nachádzajúceho sa na konci intravilánu obce (prírodný amfiteáter)	38 %
4.	Sprístupnenie internetu pre verejnosť	32 %
5.	Výstavba cyklistických trás a prepojenie prirodzených regiónov	18 %
6.	Rekonštrukcia budovy materskej školy (nová fasáda, vnútorné vybavenie)	18 %
7.	Úprava cintorínu, zlepšenie jeho vybavenosti a prístupnosti	16 %
8.	Budovanie opлотenia ihriska	16 %
9.	Budovanie novej autobusovej zastávky a prístreškov	12 %
10.	Budovanie komplexných informačných systémov;	8 %
11.	Likvidácia nelegálnych skládok odpadu s ich následnou rekultiváciou	6 %
12.	Rekonštrukcia mosta cez potok ku družstvu a oprava koryta	6 %
13.	Oprava koryta potoka	4 %
14.	Výstavba nových miestnych komunikácií	4 %
15.	Úprava centrálnych zón a zlepšenie celkového vzhľadu obce;	2 %
16.	Výstavba verejnej kanalizácie	2 %
17.	Výstavba multifunkčného ihriska	1 %
18.	Rekonštrukcia verejného osvetlenia	1 %
19.	Rekonštrukcia chodníkov a oprava miestnych komunikácií (nové asfaltové koberce pre cesty II. a III. triedy)	0 %

Spracovala: Regionálna rozvojová agentúra Turiec so sídlom v Martine

Schválené: uznesenie obecného zastupiteľstva č.:

zo dňa:

v Háji

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

Zoznam skratiek:

CLLD	Miestny rozvoj vedený komunitou
EFRR	Európsky fond regionálneho rozvoja
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EIA	Posudzovanie vplyvov na životné prostredie
EK	Európska komisia
ENRF	Európsky námorný a rybársky fond
EPFRV	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
ESF	Európsky sociálny fond
ESO	Efektívne, spoľahlivá a otvorená verejná správa
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚS	Európska územná spolupráca
EZÚS	Európske zoskupenie územnej spolupráce
FEAD	Fond Európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby
HDP	Hrubý domáci produkt
IDS	Integrovaný dopravný systém
IKT	Informačno-komunikačné technológie
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
IS PPA	Informačný systém Pôdohospodárskej platobnej agentúry
IS VS	Informačný systém verejnej správy
ISUF	Informačný systém účtovníctva fondov
IT	Informačné technológie
ITMS	IT monitorovací systém
IÚI	Integrované územné investície
IZM	Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí
IZS	Integrovaný záchranný systém
JEREMIE	Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises/Spoločné európske zdroje pre veľmi malé až stredné podniky
JKM	Jednotné kontaktné miesta
KF	Kohézny fond
KIBS	Znalostne intenzívne služby pre podniky
KVET	Kombinovaná výroba elektriny a tepla
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (spájanie aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj vidieka)
LPIS	Informačný systém produkčných blokov na poľnohospodárskej pôde

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020

MAS	Miestne akčné skupiny
OP	Operačný program
OP EVS	Operačný program Efektívna verejná správa
OP II	Operačný program Integrovaná infraštruktúra
OP IS	Operačný program Informatizácia spoločnosti
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OP ĽZ	Operačný program Ľudské zdroje
OP RH	Operačný program Rybné hospodárstvo
OP TP	Operačný program Technická pomoc
OP Val	Operačný program Výskum a inovácie
OP ZaSI	Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia
OVP	Odborné vzdelávanie a príprava
OSN	Organizácia spojených národov
OZE	Obnoviteľné zdroje energie
PD SR, resp. PD	Partnerská dohoda Slovenskej republiky
PRV	Program rozvoja vidieka
RIÚS	Regionálne integrované územné stratégie

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020**

Modelová štruktúra programovej časti (realizačný rámec opatrení- akčný plán) –vzorový príklad pre jednu prioritu

Strategický cieľ	Budovanie plne funkčných prvkov infraštruktúry											
Prioritná os č.2	Kvalitné životné prostredie											
	Indikatívne aktivity	Monitorovacie ukazovatele	Financovanie v tis. EUR									Zdroje
			celkovo	vlastné zdroje		externé zdroje						
				Obec	Miestne zdroje	EÚ fondy + národné spolufinanc.	EÚ iné	Štátny rozpočet	VÚC	Súkromné (investori)	Iné	
Opatrenie 2.1	Ochrana životného prostredia a presadzovanie efektívnosti využívania zdrojov											
Aktivita č. 1	Výstavba verejnej kanalizácie	-počet metrov novej kanalizácie - počet prípojok	180	20	2	202						OP Životného prostredia Program rozvoja vidieka, Prístup CLLD
Aktivita č. 4	Rekonštrukcia mosta cez potok ku družstvu a oprava koryta	- počet m2 zrekonštruovanej plochy	70	4		74						OP Životného prostredia , Program rozvoja vidieka, Prístup CLLD

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020**

Strategický cieľ	Budovanie plne funkčných prvkov infraštruktúry											
Prioritná os č.3	Kvalitné a dostupné služby verejnosti											
	Indikatívne aktivity	Monitorovacie ukazovatele	Financovanie v tis. EUR									Zdroje
			celkovo	vlastné zdroje		externé zdroje						
				Obec	Miestne zdroje	EÚ fondy + národné spolufinanc.	EÚ iné	Štátny rozpočet	VÚC	Súkromné (investori)	Iné	
Opatrenie 3.2 Podopatrenie 3.2.1	Konkurencieschopný a atraktívny región Podpora fyzickej, ekonomickej a sociálnej regenerácie časti obecných území											
Aktivita č. 2	Rekonštrukcia chodníkov a oprava miestnych komunikácií (nové asfaltové koberce pre cesty II. a III.triedy)	-počet m2	200	10		210						Program rozvoja vidieka, Prístup CLLD
Aktivita č.3	Výstavba nových miestnych komunikácií	-počet m2	150	8		158						Program rozvoja vidieka, Prístup CLLD

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
OBCE HÁJ NA ROKY 2014-2020**

Aktivita č.6	Podpora rozvoja športových a voľnočasových aktivít (riešenie komplexného športového areálu s ihriskami a spevnenými plochami	- počet nových športovísk - počet zapojených osob pri využití - počet m2 zrekonštruovanej plochy - počet nových objektov pre šport a voľný čas	200	10		210						Program rozvoja vidieka, Prístup CLLD
--------------	---	---	-----	----	--	-----	--	--	--	--	--	---------------------------------------

Strategický cieľ	Budovanie plne funkčných prvkov infraštruktúry											
Prioritná os č.3	Kvalitné a dostupné služby verejnosti											
	Indikatívne aktivity	Monitorovacie ukazovatele	Financovanie v tis. EUR									Zdroje
			celkovo	vlastné zdroje		externé zdroje						
				Obec	Miestne zdroje	EÚ fondy + národné spolufinanc.	EÚ iné	Štátny rozpočet	VÚC	Súkromné (investori)	Iné	
Opatrenie 3.1 Podopatrenie 3.1.2	Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám Investovanie do školskej infraštruktúry (predprimárne vzdelávanie)											
Aktivita č. 5	Rekonštrukcia materskej školy	-počet m2 zrekonštruovanej plochy - počet m2 zateplenej plochy - počet žiakov	200	10		210						Ministerstvo školstva SR, Program rozvoja vidieka